

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 10 JANUARI 1951

No. 1756

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

INHOUD

	Blz.
De goedkoop-geldpolitiek gered door <i>J. C. Brezet</i>	24
Ontdooien van pensioenfondsen door <i>Mr A. C. van Epenhuysen</i>	26
Buitenlands kapitaal in Nederland door <i>Mr Dr J. H. F. Bloemers</i>	27
Waar de schoen wringt door <i>A. A. van Ameringen</i>	29
Ingezonden stuk:	
Credietcontrole en institutionele beleggers door <i>Ir J. N. Smit</i> met naschrift van <i>J. C. Brezet</i>	32
Boekbespreking:	
Dr <i>F. A. G. Keesing</i> : De Europese Betalings Unie, bespr. door <i>Khousv Bian T'ie</i>	33
Aantekening:	
De weekstaat van De Nederlandsche Bank	34
Internationale notities:	
De petroleumperspectieven van het Verre Oosten	35
De Deense landbouw in het oogstjaar 1949/50	36
Geld- en kapitaalmarkt	36
Grafieken:	
Prijnsindexcijfers van de in- en uitvoer van Nederland	37
Statistieken:	
Bankstaten	37
Stand van 's Rijks Kas	38
Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland	38
Verkeer en vervoer in Nederland	39
Prijnsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	39

Dezer dagen

heeft het Ministerie van Financiën schatkistpapier tot een bedrag van f 300 miljoen rechtstreeks ondergebracht bij De Nederlandsche Bank. Zoals te begrijpen is, verdiepen zij wier denken in het monetaire vlak ligt zich in gissingen over geldschepping, geldwaarde en prijspeil.

Het is een probleem, dat de economie, naar de dogmen-historie leert, reeds lang kent. Toen men nog ganzeveren spitste ging het om de instroming van goud in Europa, toen stalen pennen spatten, streed men om de al dan niet volwaardige dekking van het bankbiljet; nu wij allen een gouden pen voeren — met verharde punt — gaat het om de nevelvlek giraalgeld.

In Nederland is die nog voor het oog, zij het dan gesterkt door een grote hoeveelheid technische oefening, te volgen. In de Verenigde Staten maakt men zich zorgen, dat de geldcirculatie zich aan het inzicht zal gaan onttrekken. Een plan tot volledige beheersing van, prijzen en lonen is in voorbereiding. Enkele incidentele maatregelen doen reeds de moeilijkheden zien voor de Atlas aan wie het bewaren van de economische stabiliteit is toevertrouwd. De delicate toets van Odysseus zal hij moeten verenigen met de grove kracht van Ajax; een figuur die zelfs in de letteren zeldzaam is.

Het monetaire is als de asregen, die omhoog komt, omdat het binnen in de krater woelt. In de reële sfeer begint het te knellen bij verschillende grondstoffen. Voor Europa om te beginnen de steenkool.

Het is een probleem gebleken in Nederland, waar de Regering thans een contract tot invoer van Amerikaanse industriekolen heeft afgesloten. Het is in Groot-Brittannië reeds een voldoende aantal malen een incidenteel probleem geweest om het thans structureel te noemen. De Minister-President heeft ditmaal een deputatie van de, resterende, mijnwerkers bij zich ontboden om een verhoging van prestatie te vragen. Een gedeeltelijke verduistering is ingevoerd.

De gedachtenassociatie uit het laatste ligt te zeer voor het grijpen dan dat wij haar willen, volgen. Een econoomist kan volstaan met te constateren, dat het primaat van het staatkundige thans vrijwel volkomen is en dat het economische nog slechts aan het begin staat, zelfs in papieren overdenking, van de aanpassing in dit nieuwe patroon.

Doch ook vernieuwing onder ander gezichtspunt opgezet blijft men nastreven. Het Schuman-plan betreffende de Europese ijzer- en staalindustrie wordt in een volgende — men hoopt beslissende — fase in behandeling genomen. De zo belangrijke onderhandelingen over het handelsverdrag Nederland—Duitsland zijn hervat en de Benelux glijdt misschien weer iets verder op een onderlaagje van boter. Maar aan twee zijden beboterd is onze boterham nog niet."

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

ADVERTEER
IN DE
E.-S.B.

**Fa. A. O. Beuth van
Wickevoort Crommelin**

Corns. v. d. Lindenstraat 22
Amsterdam-Z. - Tel. 25410

**Onafh. Verzekeringsadv.
LOD. S. BEUTH**

deskundige terzake van:
Gezinszorg voor het vrije
beroep, b.v. artsen

Voorzieningen bij verkoop
van praktijk of zaak

Pensioen-voorzieningen
voor staf en personeel

Organisatie Ondernemings-
en Bedrijfs-Pensioenfondsen

Aanpassing aan nieuwe wet
Pensioen-en Spaarfondsen

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en
spaarfondsen aan de (komende)
nieuwe wettelijke bepalingen ●

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

MAAK GEBRUIK van de rubriek „Vacatures” voor het
oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

Er is praktisch geen
grote instelling waar de
E.-S.B. niet regelmatig
wordt ontvangen en cir-
culeert.

Dit maakt dit voor-
aanstaande weekblad
niet alleen tot een prima
advertentiemedium voor
personeelsannonces, bo-
vendien is het bij uitstek
geschikt voor „Vraag
en Aanbod” betreffende
kantoorbenodigdheden,
brandkasten, fabrieks-
en kantoorgebouwen, in-
dustrieterreinen enz. enz.
Schakel daartoe in voor-
komende gevallen de ru-
briek „Voor Kantoor en
Bedrijf” in.

Ook voor Beschikbare
Krachten is een annonce
in „Economisch-Statisti-
sche Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

N.V. Koninklijke Maatschappij „De Schelde”

Gevestigd te Vlissingen

★

UITGIFTE van

nom. f 2,500,000.— 3½ pCt. converteerbare obligaties

in stukken groot f 1000.— nom. aan toonder

(converteerbaar in gewone aandelen in de N.V. „Nationaal Bezit van Aandeelen Koninklijke Maatschappij De Schelde”)

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde obligaties openstellen op

VRIJDAG 19 JANUARI 1951,

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

bij hare kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Vlissingen,

tot den koers van 100 pCt.,

op de voorwaarden van het prospectus dd. 10 Januari 1951.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V. Rotterdamsche Bank N.V.

AMSTERDAM, 10 Januari 1951.
ROTTERDAM

DE ARTIKELLEN VAN DEZE WEEK

J. C. BREZET, De goedkoop-geldpolitiek gered.

Voor het kunnen voeren van een rentepolitiek moet de Staat als debiteur een zeer sterke positie innemen, zodat hij de hem goeddunkende condities als het ware aan de credietgevers kan opleggen. De kern van een dergelijke sterke positie is, dat de Staat altijd een alternatief heeft als een bepaalde groep credietverschaffers op de gestelde condities niet kan of wil uitlenen. Deze spil bestaat in ons land uit een combinatie van een flinke kasvoorraad van het Rijk en een bijna automatisch functionerende credietverstrekking van de commerciële banken aan het Rijk. Als noodreservoir fungeert hiernaast de circulatiebank, waarop de Staat, zonedig, een beroep kan doen. Tot voor kort waren de omstandigheden, waaronder de Staat zijn liquiditeitspolitiek voerde, gunstig voor het slagen er van. De laatste tijd echter is de spil der goedkoop-geldpolitiek sterk verzwakt en de omstandigheden, waaronder deze rentepolitiek zal worden gevoerd, zijn in het nadeel van de Staat veranderd. Desondanks houdt de Staat blijkbaar — gezien zijn beroep op de circulatiebank — vast aan de tot dusverre gevolgde rentepolitiek.

Mr A. C. VAN EPENHUYSEN, Ontdooien van pensioenfondsen.

De oplossing, welke Prof. Koopmans voor het vraagstuk van de schaarste aan risicodragend kapitaal in „E.-S. B.” van 22 November 1950 aan de hand heeft gedaan, kan naar schr. meent niet dienen. Een belegging in aandelen, welke hun waardering aan de beurs zouden moeten ontlenen, zou geen afdoend middel blijken. Voorts kan de gedachte van Prof. Koopmans alleen gelden voor kapitaalverzekeringen; voor renteverzekeringen, lijkt zij praktisch niet toe te passen. Dit terwijl de renteverzekeringen het grootste accres der belegde reserves leveren. Schr. geeft nu — z.i. dient het accent te worden gelegd op het voorkomen van verdere accumulatie van gelden in de dode hand der fondsen en tegelijk ware een methode van bepalen der uitkeringen van verzekeringen op een aan de waarde van het geld zich aanpassend bedrag in te voeren — in dit artikel een andere weg tot een oplossing aan.

Mr Dr J. H. F. Bloemers, Buitenlands kapitaal in Nederland.

Teneinde de industrialisatie te bevorderen is onlangs een officiële poging gedaan om in versterkte mate buitenlandse investeringen in het Nederlandse bedrijfsleven aan te trekken. In de desbetreffende regeling wordt aan niet-ingezetenen, die door kapitaal deelneming rechtsstreeks participeren in een industriële onderneming, welke gevestigd is en haar hoofdwerkzaamheden in het Rijk in Europa uitoefent, een officiële garantie van retransfer naar het buitenland van de opbrengst dezer deelneming bij verkoop daarvan aan ingezetenen of liquidatie der onderneming gegeven. Hierbij gelden echter verschillende beperkende bepalingen. Na een uitvoerige bespreking dezer regeling komt schr. tot de conclusie, dat zij weinig aantrekkelijks heeft voor de buitenlander en vraagt zich af, of zij wel aan haar doel zal beantwoorden. Schr. beschouwt een dergelijke regeling als een teken, dat het voor het betrokken land op andere wijze niet meer mogelijk is kapitaal aan te trekken. De economisch natuurlijke weg om buitenlands kapitaal tot investering in een bepaald land te bewegen, is het scheppen van een sfeer van internationaal vertrouwen, welke geen uitdrukkelijke garanties behoeft. Nederland is met deze regeling, die weinig geschikt is om het buitenland vertrouwen in te boezemen, op de verkeerde weg.

A. A. VAN AMERINGEN, Waar de schoen wringt.

Tijdens het Kamerdebat over de loon- en prijspolitiek bleek o.a., dat het belangrijke verschijnsel van de psychologie van de consument te weinig is onderzocht. Het gebruik van de volkshuishouding lijkt een grillige, onberekenbare grootheid, waarvan de bewegingen uiterst moeilijk te doorgronden, laat staan te voorspellen, zijn. De consument stuit bij het uitoefenen van zijn economisch grondrecht van de consumptievrijheid op verschillende handicaps. De hulpeloosheid van de consument tegenover het gecompliceerde goederenaanbod schiept de basis voor een afroming, die vaak de vorm van uitbuiting kan aannemen. Schr. meent, dat het verschijnsel van de verzwakking van de consument niet zonder meer moet worden aanvaard en dat op dit terrein een overheidstaak onvervuld ligt. Aan de bemoeiingen, die op dit gebied reeds bestaan, kan uitbreiding worden gegeven door 1. een meer intensieve studie der consumptiegewoonten, 2. in sterke mate leiding te geven aan de consumptie en 3. meer aandacht te schenken aan de mogelijkheid van meer rechtstreeks optreden tegen bepaalde vormen van exploitatie van de consument.

— SOMMAIRE —

J. C. BREZET, La politique de capitaux à bon marché est sauvée.

Les circonstances étaient, dans le passé immédiat, favorables pour faire réussir la politique de l'argent à bon marché appliquée par l'Etat. Toutefois, les derniers temps, ces circonstances ont changé au détriment de l'Etat. Le gouvernement paraît cependant tenir à sa politique suivie jusqu'à présent.

Mr A. C. van EPENHUYSEN, Le déblocage des caisses de retraites.

L'auteur est d'avis que la solution du problème de la pénurie de capitaux de placement préconisée par le Professeur Koopmans dans l'„E.-S. B.” du 22 novembre 1950, doit être rejetée. Il expose dans cet article d'autres moyens pour résoudre le problème en question.

Mr Dr J. H. F. BLOEMERS, Des capitaux étrangers aux Pays-Bas.

Afin de favoriser l'industrialisation, De Nederlandsche Bank a fait récemment un effort pour stimuler les investissements étrangers dans le secteur privé néerlandais. L'auteur soumet les dispositions prises à un examen détaillé et conclut qu'elles ont peu d'attrait pour les étrangers.

A. A. VAN AMERINGEN, Où le bât blesse.

Le consommateur se heurte à différents obstacles quand il veut appliquer un droit fondamental, notamment la liberté en matière de consommation et son impuissance vis à vis de la complexité de l'offre constitue en faveur des producteurs et du secteur de la distribution un moyen d'écramage, qui peut revêtir parfois une forme d'exploitation. L'auteur est d'avis qu'il ne faut pas accepter simplement ce phénomène d'affaiblissement du consommateur et que l'autorité se trouve ici devant une tâche inachevée.

De goedkoop-geldpolitiek gered

Omtrent de jaarwisseling heeft zich in ons land een aantal veranderingen op monetair terrein voorgedaan. Hieronder zullen de consequenties hiervan voor de rentepolitiek worden nagegaan. Te meer is er aanleiding op het rente-aspect van de getroffen maatregelen de aandacht te vestigen, omdat dit aspect bij de officiële toelichtingen niet als zodanig naar voren is gebracht. Mogelijkerwijze is er op dit punt van toeval sprake; denkbaar is ook, dat men van officiële zijde dit enigszins netelige onderwerp liever heeft willen vermijden.

De getroffen maatregelen.

De maatregel, waarmee bij de jaarwisseling de goedkoop-geldpolitiek stilzwijgend werd gesauveerd, bestond in het onderbrengen van schatkistpapier door het Rijk bij De Nederlandsche Bank. Het feit, dat deze maatregel zo nodig zal worden herhaald, vergroot de betekenis van deze stap nog aanzienlijk; zij krijgt hierdoor min of meer het karakter van precedent.

Dit beroep van het Rijk op de circulatiebank werd tegelijkertijd aangekondigd met twee andere wijzigingen: een omzetting van dollars in goud door De Nederlandsche Bank en een waardevolle technische verandering van de wekelijks gepubliceerde bankstaat, welke het inzicht in haar deviezenpositie verbetert. Beide veranderingen zijn op zichzelf belangrijk, doch voor ons doel niet ter zake doende. Het onderbrengen van schatkistpapier werd voorts speciaal belicht in het kader van de vraag, of dit al dan niet inflatoir werkt. Ook dit is voor ons betoog niet essentieel.

Het is hiermede wel duidelijk, dat er zoveel nieuws was, dat de aandacht trok, dat het rente-aspect noodgedwongen wel op de achtergrond moest blijven.

Een bericht, dat wel betrekking had op de rentestand, was de aankondiging, dat de inleggersrente der Rijkspostspaarbank met ingang van 1 Januari 1951 was verhoogd van 2,16 pCt tot 2,28 pCt. Zij, die zich nog herinneren, welke oppositie in December 1949 vanwege het Ministerie van Financiën tegen een verhoging van de inleggersrente — die toen blijkbaar reeds door de P.T.T. was overwogen — werd gevoerd, hetgeen ten gevolge had, dat de voorgenomen verhoging niet doorging, zijn geneigd hierin een concessie op het stuk van de rentepolitiek te zien, en wellicht zelfs een voorbode van verdere loslating van de goedkoop-geldpolitiek. Uit het onderstaande zal blijken, dat deze laatste opvatting hoogstwaarschijnlijk niet juist is.

De spil der goedkoop-geldpolitiek.

Bij de goedkoop-geldpolitiek moeten steeds twee vragen scherp van elkaar worden gescheiden, nl. 1. of men haar bevorderlijk of funest acht voor 's lands welzijn of voor bepaalde groepen van de bevolking, 2. onder welke omstandigheden of voorwaarden zij überhaupt kan worden gevolgd. Wij zullen ons vooral met het laatste punt bezig houden.

'De voorwaarden voor het kunnen voeren van een rentepolitiek (hetzij in de zin van een duur of een goedkoop geld) laten zich kort aldus samenvatten: de Staat moet als debiteur een zeer sterke positie innemen, zodat hij de hem goeddunkende condities als het ware aan de credietgevers kan opleggen.

De kern van een dergelijke sterke positie is, dat de Staat altijd een alternatief heeft als een bepaalde groep credietverschaffers op de gestelde condities niet kan of wil uitlenen: Wensen obligatiehouders niet te converteren in lager rentende staatsobligaties? Accoord; zij krijgen aflossing à pari. Wenst een (bijv. institutionele) belegger geen laag rentende staatsobligaties te kopen? Accoord; hij blijve dan — bij gebrek aan overige goede beleggingen — onbelegd of investere zijn middelen in nog veel lager rentend kortlopend schatkistpapier, indien hij meent, dat de rentevoet over enige tijd hoger zal zijn.

Op deze wijze krijgt men, als de Staat over voldoende uithoudingsvermogen beschikt, en de beleggers zich niet kunnen permitteren al te lang onbelegd te zijn, omdat zij intrest nodig hebben voor hun levensonderhoud resp. voor het doen van uitkeringen voor verzekeringen en pensioenen, de beleggers wel murw.

Dit lange uithoudingsvermogen van de Staat is gebaseerd op een constellatie, die men gevoelig als *de spil van de goedkoop-geldpolitiek* kan betitelen.

Deze spil bestaat in ons land uit een combinatie van een flinke kasvoorraad van het Rijk — waarmee dergelijke aflosbaarstellingen en niet-consolidering enz. steeds kunnen worden gefinancierd — en een bijna automatisch functionerende credietverstrekking van de commerciële banken aan het Rijk. Als noodreservoir fungeert hiernaast de circulatiebank, waarop de Staat, indien zijn kaspositie dat nodig maakt, een beroep kan doen.

De liquiditeitspositie van het Rijk is, ten gevolge van de werking van deze spil van de bevrijding af tot heden toe, in zo sterke mate gehandhaafd kunnen worden, dat de Staat bij het doen van een beroep op geld- en kapitaalmarkt eigenlijk geen enkele keer in een dwangpositie heeft verkeerd. Hierin — en in een bekwaame wijze van hanteren van de aanwezige middelen — moet de oorzaak van het slagen van de goedkoop-geldpolitiek gedurende de afgelopen vijf jaar worden gezocht.

De hantering van de spil door de Staat.

Hieronder zal geen volledig overzicht worden gegeven van de wijze, waarop de Minister van Financiën de liquiditeitspositie van het Rijk handhaafde en deze voor zijn doel bij de rentepolitiek aanwendde. Slechts zal worden getracht enige hoofdlijnen te schetsen.

1. Het kastekort, dat de Nederlandse staatsbegroting gedurende geruime tijd vertoonde, deed uiteraard het kas-saldo van het Rijk (dat vnl. bestaat in een tegoed bij De Nederlandsche Bank) verminderen. Teneinde het aan te vullen werd de E.C.A. bereid gevonden telkens toestemming te geven om bedragen van de tegenwaarderekening over te boeken naar 's Rijks Kas. Dit werd zo voorgesteld, dat deze bedragen achteraf werden beschouwd als te hebben gediend voor betaling van reeds door de Staat gedane productieve uitgaven; dit laatste heeft uiteraard slechts een formeel karakter.

2. Een tweede punt betreft de weigering resp. de schoorvoetende toestemming van de Minister van Financiën om het tegoed van het Rijk bij de circulatiebank, toen het nog groot was, aan te wenden voor aflossing van bij De Nederlandsche Bank aanwezig schatkistpapier. Ten onrechte heeft de discussie hieromtrent zich afgespeeld om de vraag, of dit een al dan niet inflatoir karakter had.

In wezen is een dergelijke aflossing niet meer dan een boekingskwestie, dus monetair neutraal. De aandrang tot aflossing en de oppositie daartegen hadden slechts zin in verband met de rentepolitiek.

3. De wijze, waarop het Rijk schatkistpapier plaatst, is niet alleen voor de banken technisch zeer aantrekkelijk, doch dient tegelijkertijd de liquiditeitspositie van de Staat.

Zoals bekend, ligt het initiatief bij deze plaatsing niet bij het Rijk, doch bij de banken. Deze kunnen dagelijks practisch onbepaalde bedragen schatkistpapier van diverse looptijden bij de Agent van het Ministerie van Financiën verkrijgen. Zij maken — teneinde renteverlies te voorkomen — geregeld van deze mogelijkheid gebruik, en wel in geval hun eigen liquiditeit groter is dan zij op grond van hun verplichtingen gewenst achten. Het effect van deze gang van zaken op de kaspositie van het Rijk laat zich door de volgende voorbeelden illustreren.

Bij de geldsanering werd het chartaal geld door het publiek bij de commerciële banken ingeleverd; deze kochten hiervoor schatkistpapier, zodat uiteindelijk het kassaldo van het Rijk met dit bedrag werd versterkt.

Een ander voorbeeld is: stel, de Staat biedt een conversielening aan en een aantal obligatiehouders converteert niet. De Staat betaalt hun de aflossing; de obligatiehouders houden, onderstellen wij, dit bedrag als banksaldo aan. De bank krijgt hierdoor meer kas (saldo bij de circulatiebank), en belegt dit in schatkistpapier. Het Rijk krijgt dus het aanvankelijk uitgegeven geld weer terug. Hiermede is de kring gesloten: het Rijk heeft de obligaties afgelost en toch zijn kaspositie gehandhaafd. Offer is slechts de rente op schatkistpapier, die de Staat moet betalen.

Bij dit alles moet de aantekening worden gemaakt, dat de omstandigheden, waaronder de Staat deze liquiditeitspolitiek voerde, gunstig waren voor het slagen er van. De Staat had nl. tot voor kort vrijwel een monopoliepositie als debiteur op de geld- en kapitaalmarkt. De banken konden met binnenkomende middelen vrijwel niets anders doen dan deze in schatkistpapier beleggen, omdat er gebrek was aan vraag naar crediet door het bedrijfsleven. Hetzelfde gold voor de obligatiemarkt en de overige markt voor langlopend-niet-risicodragend kapitaal. Het behoeft weinig toelichting, dat er in dit opzicht gedurende de laatste maanden een radicale ommekeer heeft plaats gehad. De sterke toeneming van de vraag naar bankcrediet door het bedrijfsleven heeft zelfs geleid tot een nieuwe vorm van credietcontrole. De stijging van de vraag naar obligatie- en dergelijk kapitaal is nog niet zo sterk aan de dag getreden, doch er is reden om aan te nemen, dat er nog een groot beroep van particuliere zijde, boven de markt hangt.

De stijgende credietverlening door banken aan het bedrijfsleven leidde er toe, dat schatkistpapier niet door de banken werd verlengd, waardoor het saldo van 's Rijks Kas werd uitgeput. De verzwakking van de monopoliepositie van de Overheid op de kapitaalmarkt komt tot uiting in de moeilijkheden, die de lagere publiekrechtelijke lichamen (waarvan de financiering geschiedt op door het Rijk voorgeschreven condities) thans ondervinden bij het verlengen en het opnemen van nieuwe leningen. De institutionele beleggers hebben thans tal van mogelijkheden om geld op veel voordeliger condities aan het bedrijfsleven te verstrekken en de tijd, dat zij door het Ministerie van Financiën gedwongen werden de lage rentetarieven, bekend als het rentegamma, te aanvaarden dan wel onbelegd te blijven, is althans voorlopig voorbij.

De conclusie uit het bovenstaande is, dat de spil der goedkoop-geldpolitiek de laatste tijd sterk is verzwakt en bovendien, dat de omstandigheden, waaronder deze

rentepolitiek zal worden gevoerd, sterk in haar nadeel zijn veranderd.

Beroep van de Staat op De Nederlandsche Bank.

De boven beschreven uitputting van het kassaldo van het Rijk was in het einde van 1950 zover voortgeschreden, dat dit saldo, toen enige grote bijzondere betalingen moesten worden verricht, onvoldoende was, en een beroep op de circulatiebank werd gedaan. Weliswaar is er op de balans van De Nederlandsche Bank nog een zeer aanzienlijk bedrag aan tegenwaarde aanwezig, maar de E.C.A.-autoriteiten konden er blijkbaar niet spoedig genoeg toe gebracht worden hieruit overboekingen naar 's Rijks Kas goed te keuren.

Op het moment, dat de Schatkist in deze positie zou komen te verkeren, hebben diegenen in den lande, die de goedkoop-geldpolitiek een weinig goed hart toedragen, nu reeds jaren gewacht. Zij vinden hierin aanleiding de kreet „inflatie” aan te heffen, wijzend op geldcreatie, welke plaatsvindt door het onderbrengen van papier bij de circulatiebank, en aldus de Staat in de positie te manoeuvreren, dat hij bij een ander dan de circulatiebank moet lenen. Dat dit slechts ten koste van renteverhoging zou kunnen gelukken, is uit het bovenstaande wel duidelijk geworden.

De houding van de Nederlandse monetaire autoriteiten is diametraal tegengesteld hieraan. Zij wijzen er op, dat het overbrengen van schatkistpapier van de commerciële banken naar De Nederlandsche Bank slechts een verschuiving en geen vergroting van kortlopende staatsschuld betekent; aan een verder beroep op De Nederlandsche Bank zal, zolang het bij een dergelijke verschuiving blijft, door haar geen hinderpalen in de weg worden gelegd.

Het feit, waarop wij hier de aandacht willen vestigen, is, dat de Staat ook onder de huidige omstandigheden blijkbaar vasthoudt aan de tot dusverre gevolgde rentepolitiek. Of de rentevergoeding der Rijkspostspaarbank nu met 0,12 pCt per jaar is verhoogd, doet in dit opzicht niet veel ter zake. Het belangrijke feit is, dat de Staat zijn wapen, nl. de liquiditeitspositie, niet prijsgeeft, ook niet nu er een kans bestaat, dat het gebruik er van een geheel ander en wel nadelig effect zal kunnen opleveren dan in het verleden.

Typisch is wel, dat hoewel het verkregen crediet groten-deels ligt in de kapitaalsfeer, en hoewel de noodzaak om deze betalingen te verrichten toch reeds zeer lang moet hebben vastgestaan, blijkbaar aan een poging om elders dan bij de circulatiebank geld op te nemen zelfs niet is gedacht. De tegenwerping ligt voor de hand, dat consolidatiepogingen door de Staat geen zin hebben omdat consolidatiemogelijkheden ontbreken. Het komt mij voor, dat dergelijke mogelijkheden wel degelijk bestaan.

Deze liggen wellicht gedeeltelijk in de sfeer van staatsleningen met middellange looptijd, waaraan mogelijkere wijze belastingfaciliteiten verbonden zouden kunnen worden, terwijl voorts, wat de leningen aan lagere publiekrechtelijke lichamen betreft, enige souplesse ten aanzien van de aanpassing van het rentegamma aan de wensen van de institutionele beleggers te overwegen ware.

Thans, nu de liquide middelen in handen der beleggers monetaire gevaren kunnen gaan opleveren, omdat zij niet alleen meer als liquide reserve behoeven te worden aangehouden, doch evenzeer voor investeringsdoeleinden kunnen worden aangewend, zal het voor de verantwoordelijke monetaire autoriteiten nodig zijn, zich af te vragen, welke consequenties hieruit voor de rentepolitiek moeten worden getrokken.

Ontdooien van pensioenfondsen

Naar aanleiding van de in de Vereniging voor Staatshuishoudkunde aan de orde gekomen problemen brengt Prof. Koopmans ¹⁾ twee vragen in discussie: a. hoe kan verdere accumulatie van kapitaal in de tot dusver door institutionele beleggers geprefereerde risicoloze sfeer worden voorkomen en b. hoe kan aan levensverzekeringsuitkeringen een vaste waarde worden verschafft. Naar mijn mening kan de door de geleerde schrijver gegeven oplossing niet dienen; het is van algemene bekendheid, dat de beurs als kapitaalverschaffend instituut sterk aan betekenis heeft ingeboet, gepaard gaande met een toenemende invloed van beurs-technische factoren op de koersvorming, zodat een belegging in aandelen, welke hun waardering aan de beurs zouden moeten ontleen, geen afdoende middel zou kunnen blijken. Voorts kan de gedachte van Prof. Koopmans — indien ik haar goed begrijp — alleen voor kapitaalverzekeringen gelden; voor renteverzekeringen lijkt zij praktisch niet toe te passen. Intussen leveren de renteverzekeringen het grootste accres der belegde reserves. Een andere weg tot een oplossing lijkt mij daarom preferabel, waarbij ik echter gaarne erken, dat de koene sprong van Prof. Koopmans mij aan het denken zette. Het accent dient m.i. te worden gelegd op het voorkomen van verdere accumulatie van gelden in de dode hand der fondsen; tegelijk ware een methode van bepalen der uitkeringen op een aan de waarde van het geld zich aanpassend bedrag in te voeren.

Dit probleem houdt verband met de bekende strijd-vraag over het toepassen van een kapitaaldeckings- of omslagstelsel voor de financiering van verzekeringen op lange termijn. Het debat over deze kwestie heeft nog niet tot een algemeen geaccepteerd eindstandpunt geleid. Echter kan daaraan worden ontleend, dat ten aanzien van zeer grote, praktisch de gehele in loondienst werkende bevolking omvattende, fondsen, zoals het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds (A) van de Rijksverzekeringsbank, een sterke stroming van voorkeur voor het omslagstelsel is opgekomen, zij het, dat hierin een stuk begrotingstechniek mede een rol speelt.

Vraagt men zich af, waarom een omslagstelsel voor een dergelijk fonds mogelijk wordt geacht, dan is een der eerste overwegingen, dat het hier een groep van verzekeringen betreft, waarvan kan worden aangenomen, dat zij in omvang niet zal afnemen. Er is in haar verzekerd bedrag een mate van minimum-stabiliteit aanwezig, welke ongetwijfeld het overwegen van een omslagstelsel meer mogelijk maakt. Uiteraard is een algeheel toepassing van het omslagstelsel eerst mogelijk, wanneer de betrokken verzekering kan worden gebaseerd op de statistische gegevens betreffende de gehele bevolking. Wij zijn nog niet zover, dat enig fonds aan deze voorwaarde voldoet, doch wij groeien sterk in deze richting. De nieuwe ouderdomswet zou, tezamen met de volledig geworden bedrijfs-pensioenfondsen, welke dan ook de zelfstandigen omvatten, een geheel kunnen gaan vormen, waarop de zehder meer de statistische verwachtingen betreffende de gehele bevolking kunnen worden toegepast, met als gevolg het invoeren van een algemeen omslagstelsel voor de financiering. Wij zijn daaraan nu nog niet toe; echter werpt deze mogelijkheid haar licht reeds vooruit. Want is het eenmaal zeker, dan is de beleggingsvraag sterk in betekenis gereduceerd. Het gaat er nu om een vorm te vinden, welke de toekomst voorbereidt. De huidige impasse: grote behoefte aan nieuw

industriële kapitaal tegenover een onrustbarende stijgende vraag naar beleggingsmateriaal — een eenheid van tegengelen, typerend voor deze tijd — zij het motief om ernstig naar een oplossing te zoeken.

Het komt mij nuttig voor daartoe de stabiliteit van de omvang der fondsen nader onder ogen te zien. Zodra een verzekering zou kunnen bogen op een voldoende mate van stabiliteit zou dit een aanknopingspunt voor een oplossing van het onderhavige dilemma kunnen vormen, welke in zekere zin vooruitloopt op de toekomst.

Het is mogelijk de verzekeringsinstituten te verdelen in twee groepen, waarvan de ene een praktisch vaststaande minimum-omvang, hoogstens op- en neergaand met de gehele bevolking, heeft, en de andere aan sterkere wisselingen onderhevig is. Voorbeelden van stabiele lichamen zijn het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, het Spoorwegpensioenfonds, alle voor zover zij ouderdomspensioenen dekken. Zij bezitten waarschijnlijk een zodanige stabiliteit in hun omvang, dat de noodzaak tot liquidatie van belegde reserves zich niet zal voordoen. Het zich al of niet doen gevoelen van deze noodzaak zal een toetssteen kunnen zijn voor de stabiliteit van het fonds. Veels fondsen voldoen hieraan (nog) niet. Dat wij in Nederland over het algemeen gewend zijn aan steeds groeiende omvangcijfers van verzekeringsinstellingen wil immers niet zeggen, dat het praktisch ontbreken van de liquidatienoodzaak zich bij elk verzekeringslichaam zou voordoen.

Bij het nagaan van de mate van stabiliteit ener instelling zal men voorts rekening moeten houden met het onderscheid tussen het spaar- en het risico-element, dat in vrijwel elke levensverzekeringsvorm, incl. renteverzekeringen, aanwezig is. Zodra in de structuur van het verzekeringsbestand van een instelling de risicofactor een meer dan minimale rol speelt, is een veel grotere kans op liquidatie van reserves aanwezig.

Ik zou derhalve willen stellen, dat de noodzakelijke stabiliteit alleen dan kan worden verwacht, wanneer het fonds berust op een grondslag, welke een vrijwel volkomen continuïteit in de omvang meebrengt en tevens in het bestand geen risico-element is vervat. Eventueel kan het risico-element in een apart parallelfonds zijn of worden ondergebracht.

Is aan deze vereisten voldaan, dan kan worden aangenomen, dat uit liquidatie-oogpunt geen dadelijk realiseerbare reserves aanwezig behoeven te zijn. (De betekenis van de beleggingen voor het rente-inkomen van het fonds vindt hieronder nadere bespreking). In verband met het overgangsstadium waarin wij ons bevinden, zou het te ver gaan reeds nu hieruit te concluderen, dat in het geheel geen reserve aanwezig behoeft te zijn, zoals in een volkomen omslagstelsel zou passen. Het is evenwel voldoende, wanneer de mogelijkheid tot het vestigen van zekerheden, welke voor de ontbrekende reserve in de plaats kunnen treden, aanwezig is. De vorming der reserve zou derhalve voorshands kunnen worden uitgesteld. Zijn er in de structuur van het fonds kansen op een afwijkend verloop aanwezig, welke „toppen” zouden opleveren in vergelijking tot de algemene statistische verwachtingen, dan is er niets tegen daartegenover op de oude manier te reserveren.

Een en ander wordt verwezenlijkbaar, wanneer men in het oog vat, dat bij elk dezer grote pensioenfondsen het lichaam, dat geacht kan worden voor het instandhouden ervan aansprakelijk te zijn — de werkgever — over de mogelijkheid beschikt alsnog zekerheid te geven. Indien

¹⁾ Zie: „Een verstopte bron van risicodragend kapitaal?“, in „E.-S. B.“ van 22 November 1950, blz. 932.

wij bijv. in abstracto denken aan de spoorwegen, dan bezitten deze stellig voldoende onbelaste grond om daarop, ter dekking van de ontstane schuld, een hypothecaire zekerheid te verschaffen. Het is echter niet nodig, dat deze hypotheek al dadelijk wordt gevestigd, mits men zich gedraagt alsof dit in feite was geschied. Vooruitlopend op de invoering van een omslagstelsel zou dus, ter-deel der jaarlijkse lasten, in plaats van het spaardeel der pensioenpremie een bedrag moeten worden gestort, even groot als de rente van de hypothetische hypotheek, uiteraard onder aftrek van de opbrengst der bestaande beleggingen. Aldus ondergaat het rente-inkomen van het fonds geen vermindering. De grootte van de hypothecaire schuld zou jaarlijks met de waarde van de hypotheek reserve van jaarlijks was gevormd tegenover de dan bestaande verplichtingen.

Voor het na invoering van dit systeem aangroeiend deel van het bestand kan dezelfde methode worden toegepast, totdat men zich volledig aan een omslagstelsel kan toevertrouwen. Men zal echter de hoofdsom der hypotheek jaarlijks onmiddellijk kunnen herleiden tot een in totale uitgedrukte grootte, bijv. een percentage van het totale grondbezit van de werkgever, ofwel bepaald aangewezen objecten. Op deze wijze wordt de binding van de reserve aan de waarde van het geld ontkoppeld en daarvoor komt de marktwaarde van de grond in de plaats. De invloed van de waarde van het geld op de waarde der beleggingen wordt hierdoor telken jare uitgebannen.

De jaarlijkse berekeningen dienen intussen steeds op dezelfde — oude — voet te worden uitgevoerd, waarna men vermenigvuldigt met de verhouding tussen de oorspronkelijke waarde van de nieuwe verhouding het grondbezit. Deze waarde fungeert dus als een index. Men kan de vorming van dit indexcijfer uiteraard nog verder compliceren door daarin andere waarden dan die van grond te betrekken. Ik meen echter, dat, mede eenvoudigheds-halve, met de grondwaarde kan worden volstaan.

Het gevolg van een en ander is, dat men, door de belegging van de nieuw te vormen reserve eenvoudig weg te laten, een geleidelijke vermindering van de behoefte aan beleggingsmateriaal ziet optreden, zodat meer kapitaal als risicodragend ter beschikking komt. De bestaande beleggingen kunnen geleidelijk afvloeien.

De rentevoet, volgens welke de rente over de hypothetische hypotheek bepaald worden voldaan, zal telken jare moeten worden bepaald met volkomen in acht nemen van de op de vrije markt voor hypotheek geldende rente. Aangezien de uitkeringen worden voldaan uit de inkomsten van het fonds, in mijn gedachtegang langzamerhand geheel verkregen uit „rente”, over een door de marktwaarde der grond bepaald (nominaal) kapitaal, vermeerderd met de jaarlijkse toeneming wegens te vormen reserve, wordt de mogelijkheid geschapen de uitkeringen aan te passen aan de toekomstige waarde van het geld. Ook voor lopende pensioenuitkeringen kan dit gelden; deze zullen dan gesplitst moeten worden in een (langzaam afnemend) deel op de oude basis en een (steeds groter wordend) deel volgens het nieuwe systeem geaard. Een vrees, dat de pensioenen door waardevermindering van het geld hun betekenis zullen verliezen, behoeft dus uiteindelijk niet meer te bestaan.

Ik ben mij bewust, dat de hier weergegeven gedachtegang gemakkelijk naar het rijk der fantasie kan worden verwezen, wanneer men vast blijft houden aan de „beproefde beginselen”, welke tot dusver hebben gegolden bij de financiering van pensioenverzekeringen. Wanneer echter tegen elkaar worden afgewogen het nu bestaande systeem met zijn weergegeven stelsel inhaerente risico's — welke neerkomen op anticipatie op (bestaand) crediet — dan meen ik, dat de keus niet moeilijk zal zijn. Intussen bedoelt dit artikel niet meer te zijn dan een opwekking het vraagstuk vooral ook van deze kant te bezien.

Middelburg.

Mr A. C. VAN EPENHUYSEN.

Buitenlands kapitaal in Nederland

Teneinde de zo noodzakelijke industrialisatie van ons land te bevorderen, is onlangs een officiële poging gedaan om in versterkte mate buitenlandse investeringen in het Nederlandse bedrijfsleven aan te trekken, welke in verschillend opzicht de aandacht verdient.

In de desbetreffende regeling, verschenen in de vorm van de deviezenbekendmaking 6/1950 van De Nederlandse Bank, wordt aan niet-ingezetenen, die door kapitaal-deelneming rechtstreeks participeren in een industriële onderneming, welke gevestigd is en haar hoofdwerkzaamheden in het Rijk in Europa uitoefent, een officiële garantie van retransfer naar het buitenland van de opbrengst dieser deelneming bij verkoop daarvan aan ingezetenen of liquidatie der onderneming gegeven. Hierbij gelden echter verschillende beperkende bepalingen, nl. dat de deelneming in de vorm van aandelen geschiedt, dat de deelneming krachtens een na 1 November 1950 verleende investeringsvergunning plaatsvindt, de betaling der participatie na de datum van verlening der investeringsvergunning is geschied door remise uit het buitenland of ten laste van een naar het buitenland transferabel gulden-tegoed en tenminste drie jaren na de volstorting der aandelen moeten zijn verstreken, terwijl de retransfer der participatie in het algemeen zal geschieden naar het land van vestiging van de niet-ingezetene ten tijde van de verwerving der aandelen. Het te retransfereren bedrag wordt

voorts beperkt tot de netto-opbrengst bij verkoop der aandelen of bij liquidatie der onderneming, tenzij deze netto-opbrengst hoger is dan de waarde der aandelen volgens de uitgiftekoers vermeerderd met het deze aandelen toevallende deel der uit binnenslands belaste winst gevormde reserves, in welk geval slechts deze laagste som transferabel zal zijn; bij bedragen boven f 5 mln kan bovendien bepaald worden, dat de retransfer over drie opeenvolgende jaren verdeeld zal worden met een minimum van f 5 mln per jaar.

Deze regeling, analoog aan die der Alt- en Neukredite der voormalige Duitse deviezenwetgeving, houdt een tweeledige discriminatie ten opzichte van het buitenlandse kapitaal in, welke, naar het wil voorkomen, bijzonder weinig geschikt is om het buitenland vertrouwen in kapitaalbeleggingen in Nederland op andere wijze dan bevestigd door deze garantie in te boezemen. In de eerste plaats wordt toch een scheidslijn getrokken tussen het vóór en na het tijdstip dezer regeling in Nederland geïnvesteerd buitenlandse kapitaal, waarvan het eerste geen retransfergarantie geniet. Ongetwijfeld zal het noodzakelijk zijn om hier verder te onderscheiden tussen het vóór 1940 in Nederland geplaatste buitenlandse kapitaal en de buitenlandse deelnemingen in ons bedrijfsleven, welke in de periode van 1945 tot November 1950 tot stand zijn gekomen.

Over de omvang van het in Nederland geïnvesteerde buitenlandse particuliere kapitaal zijn geen cijfers gepubliceerd, hoewel dit als uitvloeisel der deviezencontrole bij de centrale deviezeninstanties ongetwijfeld vrij nauwkeurig bekend moet zijn¹⁾. Met name ten aanzien van de na de bevrijding tot stand gekomen buitenlandse particuliere participaties, waarvan het zeer belangwekkend zou zijn het bedrag te kennen, mag het wel een eis van internationaal fatsoen heten ook hiervoor deze retransfergaranties met terugwerkende kracht te doen gelden, daar het buitenland zich anders met recht „er tussengenomen” zal voelen.

Daarnaast wordt een scheidslijn getrokken tussen die na 1 November 1950 tot stand gekomen participaties, welke voor retransfer in aanmerking komen en die, welke dit niet doen. Het criterium zal hierbij in de praktijk ongetwijfeld zijn de stimulering van buitenlandse kapitaal-deelneming in die industrieën, welke in belangrijke mate deviezenbrengend of deviezenbesparend voor het land als geheel werken; dit zal als regel impliceren, dat buitenlandse participaties in die industrieën, welke niet aan de door Nederland aangelegde normen van deviezenwin- of deviezenbesparingsvermogen voldoen, uitgesloten zijn, daar het buitenland zonder retransfergarantie in de toekomst wel alle animo tot investering in Nederland zal verliezen.

Dat het noodzakelijk is geoordeeld om tot een dergelijke discriminatie tussen oud en nieuw kapitaal over te gaan, is voor een land als het onze, dat grote belangen bij het vrij worden van het internationale kapitaalverkeer heeft, een niet onbedenklijk verschijnsel. Dit wijst er toch op, dat de financiële autoriteiten tot de erkenning zijn gekomen, dat de mogelijkheid van transfer van oud, in Nederland geïnvesteerd buitenlands kapitaal in de toekomst voor jaren niet zal bestaan, zodat er geen bezwaren tegen een openlijke discriminatie van het buitenlands kapitaal meer bestaan, alsmede, dat de behandeling, welke het reeds in Nederland belegde buitenlandse kapitaal onder de Nederlandse deviezenwetgeving tot dusverre heeft gevonden, niet van die aard is geweest, dat het buitenland nog bereid is zonder speciale stimulatia tot verdere investeringen in ons land over te gaan.

De natuurlijke weg om buitenlands kapitaal tot investering in een vreemd land te doen overgaan is het scheppen van vertrouwen in de credietwaardigheid en de solvabiliteit van dit land, welk vertrouwen nauwelijks gecreëerd kan worden door het afgeven van transfergaranties, doch vooral ontstaat door de behandeling, welke reeds in het betrokken land belegd kapitaal daar vindt. De debiteur, die tegen zijn crediteur zegt: „hetgeen gij mij reeds hebt geleend, kan ik u niet terugbetalen, doch hetgeen gij mij nu nog verder leent, garandeer ik u terug te zullen betalen” boezemt in het algemeen geen bijzonder vertrouwen in, zeker niet in de internationale sfeer. Naar het wil voorkomen, is een royale, soepele behandeling van reeds in ons land geïnvesteerd buitenlands kapitaal een beter en meer vertrouwen wekkend middel om nieuw buitenlands kapitaal aan te trekken dan de thans gevolgde methode, waarbij de buitenlandse kapitaalbezitter toch zeker het „hodie tibi, cras mihi” gedachtig zal zijn.

De behandeling van het reeds in Nederland belegde buitenlandse kapitaal, zoals deze zich na 1945 heeft ontwikkeld, kan de buitenlandse bezitter van dit kapitaal echter nauwelijks tot voldoening stemmen, laat staan de lust om tot verdere investeringen in ons land over te gaan wekken, daar de Nederlandse deviezeninstanties er bij voortdurend op bedacht zijn om de buitenlandse crediteuren zoveel mogelijk aan banden te leggen en zo weinig mogelijk

profijt van hun Nederlandse beleggingen te doen geworden. Op basis van reciprociteit is in vrijwel alle betalingsovereenkomsten een regeling opgenomen, krachtens welke kapitaalopbrengsten en contractueel verschuldigde aflossingen van kapitaalhoofdsommen wederzijds transferabel verklaard zijn; in aansluiting hierop heeft onze deviezenwetgeving de guldensrekeningen van niet-ingezetenen o.a. onderscheiden in kapitaalrekeningen (K-rekeningen) en transferabele rekeningen (T-rekeningen). Beleggingen ten laste van K-rekeningen kunnen zonder vergunning slechts geschieden in ter beurze genoteerde, in guldens luidende, lokaal verhandelbare aandelen en langlopende obligaties. Internationale fondsen als Koninklijke Olie, Unilever, Philips e.d. kunnen door niet-ingezetenen niet verworven worden, terwijl zij met het oog op de contractuele aflossing, welke de kapitaalsom transferabel zou maken, ten aanzien der vaste rente dragende fondsen beperkt worden tot de langlopende overheidsobligaties. Beleggingen in vast goed, welke een zekere bescherming tegen waardedaling van de gulden kunnen bieden, worden aan niet-ingezetenen als regel niet toegestaan, terwijl bij andere beleggingen als bijv. hypotheeken met het oog op de contractuele aflossing door de deviezeninstanties een verregaande inbreuk op de particuliere contractvrijheid wordt gepleegd, terwijl in die gevallen, waarin wettelijk of feitelijk een aflossing van de kapitaalhoofdsom onvermijdelijk zou worden, bij voorbaat van de niet-ingezetenē als voorwaarde voor de betreffende deviezenvergunning een verklaring van afstand van het recht van transfer wordt verlangd. Het mag wel zeer de vraag heten, of dit ingrijpen wel te rijmen valt met een bonafide uitvoering der gesloten internationale overeenkomsten.

Een ernstig bezwaar voor niet-ingezetenen is voorts, dat de verhandeling en overdracht van in Nederland geblokkeerd kapitaalbezit tussen niet-ingezetenen in het buitenland door de Nederlandse deviezeninstanties niet wordt toegestaan; dat men hierdoor een verschuiving in het valutagebied der crediteuren wil voorkomen, is begrijpelijk, al heeft men dit toch slechts zeer beperkt in de hand, doordat de buitenlandse kapitaalbezitter er zelf toe kan overgaan zijn domicilie bijv. van een „soft-currency”-land naar een „hard-currency”-land te verleggen, doch een overdracht van geblokkeerd guldensbezit tussen niet-ingezetenen van hetzelfde monetaire gebied zou waarschijnlijk zonder veel bezwaren kunnen worden toegelaten. Hierdoor zou een buitenlandse bezitter van Nederlandse waarden althans binnen zijn eigen land in staat zijn zijn Nederlandse belangen te liquideren, hetgeen thans onmogelijk is. Wanneer men de beleggings- en bestedingsmogelijkheden van de beruchte Sperrmark in Duitsland in de jaren van 1930 tot 1940 overziet, waar o.a. belegging in onroerend goed en overdraagbaarheid waren toegestaan, dan wil het voorkomen, dat de blokkeringsbepalingen, geldend voor buitenlands bezit in Nederland, veel te stringent zijn, vooral indien men hier te lande zijn hoop op het toevloeien van nieuw kapitaal uit het buitenland stelt.

Ook ten aanzien van de transferabele kapitaalopbrengsten zijn onze deviezeninstanties weinig bereid het buitenland het volle pond te geven. Alle crediteringen moeten, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven, op niet transferabele K-rekeningen plaatsvinden, terwijl alle debiteringen ten laste der transferabele T-rekeningen dienen te geschieden, tenzij uitdrukkelijk anders is bepaald. Slechts een aantal belastingen als successie-, schenkings- en registratierechten, vermogensheffing ineens e.d. mogen ten laste van K-rekeningen worden gebracht. De teneur van deze regeling is duidelijk het transferabele bedrag voor de buitenlandse bezitters van Nederlands kapitaal in iedere vorm zoveel mogelijk te verminderen. Hierbij is men zelfs zover gegaan om te bepalen, dat indien een niet-

¹⁾ Volgens de jaarverslagen van De Nederlandsche Bank beliepen de buitenlandse investeringen in Nederland in de jaren 1947, 1948 en 1949 resp. f 50 mln, f 189 mln en f 97 mln, waarvan echter waarschijnlijk slechts het kleinste deel uit buitenlandse particuliere kapitaalbronnen stamt.

ingezetene, die éen T-rekening aanhoudt, zijn domicilie naar een ander land overbrengt, het transferabele saldo zonder meer op een niet transferabele K-rekening moet worden geboekt; het zou redelijker zijn geweest dit saldo der T-rekening in een dergelijk geval alsnog te transfereren naar het land van domicilie van de niet-ingezetene ten tijde van het ontstaan van het saldo.

Naar het wil voorkomen, zijn de deviezeninstanties hierin veel te ver gegaan. Provisies, verschuldigd bij de aankoop van aandelen, bankkosten en andere kosten, die direct samenhangen met het beheer en de instandhouding van het binnenlandse vermogen van niet-ingezetenen zouden bijv. zonder meer ten laste van de kapitaalrekening moeten kunnen worden gebracht; thans wordt alles ten laste der T-rekeningen gebracht om het transferabele saldo waar maar even mogelijk, te reduceren, waarmede een Nederlandse belegging voor het buitenland nu niet bepaald aantrekkelijker wordt. Het gevolg is dan ook, dat buitenlandse kapitaalbezitters, waar mogelijk, trachten de kapitaalopbrengsten te vergroten, waar dan weer tegen moet worden opgetreden als bijv. in de regeling van deviezenbekendmaking 4/1950, waarbij bepaald werd, dat de creditering van meer dan 10 pCt dividend op niet ter beurse genoteerde fondsen (de ter beurse genoteerde fondsen worden door de dividendstop beheerst) op transferabele rekeningen van niet-ingezetenen slechts met een bijzondere vergunning van De Nederlandsche Bank is toegestaan.

Het wel te verwachten gevolg van deze weinig liberale behandeling van het buitenlands kapitaal is blijkens de nu getroffen garantieregeling blijkbaar geweest, dat dit kapitaal weinig animo meer vertoont om in ons land belegging te zoeken. Zal de nu ingevoerde regeling daarin een keer kunnen brengen? Naar het wil voorkomen, is dit te betwijfelen. In de eerste plaats vanwege de regeling zelf, welke wederom de buitenlander het volle pond van zijn Nederlandse participatie onthoudt. Transferabel zal ten hoogste zijn de som van de waarde der aandelen volgens de uitgiftekoers en het de buitenlandse aandelen toevallende deel der uit binnenslands belaste winst gevormde reserves; met hetgeen de opbrengst der participatie bij verkoop of liquidatie dit bedrag overtreft, wordt de buitenlandse kapitaal deelnemer op de weinig mogelijkheden biedende K-rekening bevroren. Duidelijk is echter, dat, indien de industriële onderneming slaagt, de waarde der aandelen als regel hoger zal zijn dan de koers van uitgifte vermeerderd met een evenredig deel der reserves. Voor een goed deel wordt deze waarde bepaald door de rentabiliteit der onderneming, terwijl daarnaast goodwill, nieuwe vindingen, octrooibezit, goederen, machines en gebouwen, vooral indien prijsstijgingen hebben plaats gevonden, oorzaken van waardevermeerdering der aandelen kunnen zijn; in deze voordelen zal de buitenlandse participant, die wel de kwade risico's ten volle mag meedragen, niet mogen delen, hij wordt gebonden aan de koers van uitgifte der aandelen.

Daarnaast krijgt hij nog een deel der reserves, doch slechts voor zover deze uit binnenslands belaste winst zijn gevormd. Ook dit is geen loyale behandeling van de buitenlandse aandeelhouder; wanneer het betreffende

bedrijf door eigen buitenlandse activiteit, door buitenlandse filialen of dochterondernemingen de mogelijkheid verkrijgt in het buitenland activa te verwerven — en dit behoeft niet alleen door het maken van winst te zijn —, welke in de reserves tot uitdrukking komen, dient de buitenlandse aandeelhouder daarvan mede te profiteren en bij verkoop of liquidatie niet afgescheept te worden met op kapitaalrekening geblokkeerde, niet-liquideerbare guldens. Ook hem komt een deel der buitenlandse activa, al dan niet in de reserves tot uitdrukking gebracht, toe. Vermoedelijk weinig buitenlanders zullen dan ook bereid zijn om op deze basis mede te delen in het risico van het slagen van een industriële onderneming hier te lande, waarbij bovendien nog komt, dat de retransfer bij bedragen boven f 5 mln niet terstond, doch in termijnen zal plaatsvinden. Slechts voor buitenlandse participaties in reeds bestaande Nederlandse bedrijven schuilt in deze regeling een vermoedelijk niet bedoelde compensatie van deze nadelen. In de regeling staat namelijk niet, dat de buitenlander slechts een deel krijgt van de na zijn participatie door het bedrijf gevormde reserves, hetgeen betekent, dat de buitenlandse participant in een gevestigd Nederlands bedrijf, dat reeds over uit binnenslands belaste winst gevormde reserves beschikt, bij verkoop of liquidatie zijner deelneming recht op transfer van het hem toekomende deel ook in de reeds vóór zijn participatie ontstane reserves verkrijgt, hetgeen wel niet de bedoeling der deviezenautoriteiten zal zijn geweest.

Is deze regeling dus op zich zelf weinig aantrekkelijk, ook uit anderen hoofde is het, naar het wil voorkomen, de vraag of zij aan haar doel zal beantwoorden. De practijk in de jaren dertig in Duitsland heeft toch uitgewezen, dat, wanneer het voor een land als gevolg van de hardheid van zijn deviezenregime en de beperktheid zijner deviezenreserves eenmaal noodzakelijk is geworden om aan het buitenland voor kapitaalinvesteringen dergelijke garanties aan te bieden, die overigens slechts zo lang van kracht zijn als de deviezenvoorraad van het garanderende land strekt, deze garanties nog slechts zelden in staat zijn om de buitenlandse kapitaalbezitters hun aarzeling om tot belegging in het deviezencontrolerende land over te gaan, te doen overwinnen. Een dergelijke regeling is voor het buitenland een teken aan de wand, een teken, dat het voor het betrokken land op andere wijze niet meer mogelijk is kapitaal aan te trekken. De economisch natuurlijke weg om buitenlands kapitaal tot investering in een bepaald land te bewegen, is het scheppen van een sfeer van internationaal vertrouwen, welke geen uitdrukkelijke garanties behoeft. Een land als Nederland, dat in de kapitaalsfeer op internationaal vertrouwen is aangekomen, is dan ook, naar het wil voorkomen, met een discriminatie van het buitenlands vermogen en een poging om extra-garanties aan nieuw buitenlands kapitaal te gaan geven, op de verkeerde weg. Wanneer men het oud geïnvesteerde buitenlandse kapitaal in een land behoorlijk honoreert, is dit een voldoende garantie om nieuw kapitaal te verkrijgen. Doet men dit echter niet, dan zullen garanties als de onderwerpelijke in de regel weinig baten en slechts wantrouwen kunnen wekken.

's-Gravenhage.

Mr Dr J. H. F. BLOEMERS.

Waar de schoen wringt

Het spreekt vanzelf, dat in de discussies en beschouwingen over de actuele problematiek ten aanzien van de spanning tussen lonen en prijzen het licht steeds weer geworpen wordt op evenzeer actuele verschijnselen die daar rechtstreeks mee verband houden, zoals prijsopdrijving, inflationaire geldcreatie, prijsstijging van grondstoffen,

hamsteraankopen, enz. Men behoeft niet eens zó oud te zijn om zich te herinneren, dat wij enkele decennia geleden in Nederland ook hadden te maken met spanningen tussen lonen en prijzen. Toen deed zich het verschijnsel voor, dat de deflatietendities in de wereld om ons heen niet voldoende elastisch konden worden opgevangen door bepaalde

sectoren van het Nederlandse prijsniveau, hetgeen tot stagnatie in de benedenwaarts gerichte tendentie van het loonniveau leidde en bepaalde geëxponeerde delen van het Nederlandse bedrijfsleven in de knel bracht. Bij de eveneens overvloedige discussies van die tijd had men het beurtelings over loonstarheid en prijsstarheid, over beschutte bedrijven, die de „aanpassing” in de weg stonden, over kopersstaking, dalende koopkracht, enz. Terwijl de verschijnselen dus in elk opzicht elkaars tegendeel waren, is het centrale probleem hetzelfde: het op peil houden van de reële inkomens bij verschuivingen in de verhouding tussen geld- en goederenomloop. Bij dergelijke verschuivingen plegen zich frictieverschijnselen voor te doen, welke hun oorsprong vinden in structuurkrachten, zowel aan de zijde van de productie, de distributie als de consumptie.

Eén van deze structurele factoren, werkzaam op het terrein der consumptie, is door Minister van den Brink in het Kamerdebat over de prijs- en loonpolitiek min of meer terloops ter sprake gebracht. Men herinnert zich, dat de Minister op een gegeven moment een dameswandel-schoen in zeer solide uitvoering in letterlijke zin ter tafel heeft gebracht, welke schoen aan de handel voor f 14,50 zou kunnen worden geleverd, doch zelfs beneden de kostprijs tegen een prijs van f 12,50 nog niet te plaatsen was. „De zusters van Eva geven blijkbaar de voorkeur aan een meer frivool model en meer luxueuze uitvoering”, aldus het ministeriële commentaar. Dit incident heeft nogal enige aandacht getrokken, meer echter vanwege de originele manier waarop de Minister zijn betoog heeft toegelicht, dan wegens de belangrijke principiële achtergrond van dit geval. Van de depressietijd vóór de oorlog zal men misschien nog weten, dat de Regering gepoogd heeft door inblikken van overvloedige levensmiddelen tegemoet te komen aan de behoefte van het minst koopkrachtige deel van het Nederlandse volk, dat hier echter maar heel weinig van was gediend. Na de oorlog heeft men ditzelfde verschijnsel in talloze variaties beleefd. Men denke slechts aan het aangeprezen „uitwijken” van witte brood naar bruin brood, van rundvlees naar varkensvlees, van jam en versnaperingen naar suiker, hetgeen steeds weer op grote weerstanden bij het publiek stuitte. Ook de mislukking van de utiliteitsproductie in Nederland is zeker voor een deel aan ditzelfde verschijnsel toe te schrijven.

Het is daarom te betreuren, dat men nogal lichtig over deze „note gaie” van het prijzendeбат is heengestapt, zonder dat men zich klaarblijkelijk heeft gerealiseerd waar deze schoen werkelijk wrong. Bij iets verder doordenken stuit men hier op een zeer belangrijk doch veel te weinig onderzocht verschijnsel der psychologie van de consument. In het algemeen behoort de consumptie tot de stiefkinderen van de economische wetenschap zowel als van de economische politiek, welke laatste in toenemende mate met dit probleem te kampen heeft gekregen in de decennia, dat zij een leidende kracht in de volkshuishouding is geworden. Ongetwijfeld zijn wij door budgetonderzoek, marktanalyse en publieke opinie-onderzoek langzamerhand meer te weten gekomen over de verschijnselen, die zich in de consumptie voordoen. Het is er echter nog verre van, dat wij tegenover de productieplanning in de industriële en agrarische sector ook maar enig pendant zouden kunnen stellen op het terrein van de consumptie. Het verbruik in de volkshuishouding lijkt een grillige en onhanteerbare grootheid, waarvan de bewegingen vooral op micro-economische schaal uiterst moeilijk te doorgronden, laat staan te voorspellen zijn.

Bij wie ligt hier de fout? Bij de theoretische economie, die zich, uitgaande van de wetten van de kosten, toch nog te veel aan de fictie van een consumptieve rationaliteit is blijven vastklampen ondanks meer recente veelbelovende ontwikkelingen? Aan het bedrijfsleven, dat met alle nadelen toch ook belangrijke voordelen uit deze situatie pleegt te

trekken? Aan de Overheid, die zowel in het stadium van interventionisme als van geleide economie teveel de invloed heeft ondergaan van de georganiseerde belangen, waartoe de consument zich nooit heeft kunnen opwerken? Of misschien aan de consument zelf, die zijn economisch grondrecht van de consumptievrijheid laat prevaleren boven de rekening, die hij te betalen krijgt voor ondoelmatig gebruik van deze vrijheid?

Men kan deze consumptievrijheid als een onaantastbaar axioma vooropstellen, waarvan alleen in geval van acute noodtoestanden mag worden afgeweken, en toch erkennen, dat deze vrijheid, zoals zovele andere vrijheden, in deze tijd zoveel moeilijker te hanteren is, dat hieruit voor de gebruiker bepaalde gevaren voortvloeien.

Laten wij eens zien, op welke handicaps de consument stuit bij het uitoefenen van zijn consumptievrijheid.

In de eerste plaats is er de geestelijke beperking, welke de consument, omdat hij nu eenmaal mens is, eigen is. Alleen al door zijn locale gebondenheid is hij nooit in staat ook maar bij benadering een overzicht te krijgen van het aangebodene in zijn gecompliceerde en oneindige veelzijdigheid. Vergelijkingsmogelijkheden, zowel in ruimtelijke als in chronologische dimensie, ontbreken hem in de mate, die nodig zou zijn om de keuzehandeling elke keer opnieuw met het gewenste inzicht in de keuzemogelijkheden te verrichten. Dit gebrek moge algemeen menselijk zijn, men dient zich te realiseren, dat met de toeneming van de keuzemogelijkheden de beslissingen van de consument in de loop der tijden een veel meer toevallig lukraak karakter zijn gaan aannemen dan die van enkele generaties tevoren.

In de tweede plaats is er de ondeskundigheid, die tegenover de steeds verdergaande technische ontwikkeling op elk gebied een grotere rol speelt en de consument steeds meer ten achter stelt bij de producent en ook, zij het in mindere mate, bij de distribuut, die door praktijk en wetgeving tot specialisten worden gekneed.

In de derde plaats zijn er bepaalde sociale eigenschappen van de consument, die door de intensivering van het gehele sociale leven een veel sterker relief krijgen en tot bepaalde verschijnselen van kuddedgeest leiden. Men denke aan de sleur en het conservatisme, waardoor de kopers veelal langer dan goed voor hen is bij een bepaald artikel, een bepaalde uitvoering of zelfs een bepaalde naam volharden en aan de andere kant verschijnselen als snobisme, mode-wellust, imitatieneigingen, waardoor al te spoedig bepaalde verbruiksgewoonten terrein winnen in alle lagen van de maatschappij. De tegenhanger hiervan is natuurlijk wel de mogelijkheid, dat bepaalde concurrentievoordelen snel doordringen tot allerlei groepen van consumenten, doch het is zeer de vraag, of onder de huidige omstandigheden dit effect van de sociale drift opweegt tegenover de veel grotere schaduwzijden.

Het is van belang zich er rekenschap van te geven hoe deze verschijnselen in de consumptieve sfeer doorwerken tot de productieve en distributieve sfeer. Bij een perfecte concurrentie zou men er op kunnen rekenen, dat de defecten, welke de marktpositie van de consument kenmerken, steeds na verloop van tijd gecorrigeerd worden door de krachten, die aan de kant van het aanbod werken. Volledig zal deze correctie natuurlijk nooit kunnen zijn, alleen al daarom niet omdat perfecte concurrentie een theoretische abstractie is, en ook omdat bepaalde traagheidsverschijnselen van de consumptie gedurende heel lange tijd weerstand kunnen bieden aan het doorwerken van de concurrentie.

Er is echter reden om aan te nemen, dat vooral in de tegenwoordige fase van de economische ontwikkeling de correctieve kracht van de concurrentie belangrijk gereduceerd is. Wij behoeven in dit verband niet in te gaan op het probleem van de beperkte concurrentie, dat in de moderne economische literatuur grondig wordt onderzocht,

Ook de structurele factoren, die speciaal aan de kant van de productie werken in de richting van concurrentiebeperking, zijn algemeen bekend. Juist nu in deze dagen van regeringszijde zoveel activiteit wordt ontplooid voor het onderzoeken en eventueel buiten werking stellen van ondernemersovereenkomsten, is het wel nuttig nog eens naar voren te brengen, dat de monopolistische concurrentie slechts voor een deel haar oorsprong vindt in kartelleringsverschijnselen, maar voor een groot deel ook in de marktverbrokkeling, welke te danken is aan de in het bovenstaande geschetste defecten van de consumptie. Van de zijde van productie en distributie wordt maar al te gaarne partij getrokken van de mogelijkheden van „verdeeld en heers”, die de constellatie op de consumptieve markt biedt. Op talrijke manieren zijn deze mogelijkheden te verwezenlijken. Een van de meest opvallende vormen is uiteraard het merkartikel, dat de producent of de handelaar tot op zekere hoogte aan de greep van de concurrentie onttrekt. Behalve het artikel biedt hij nl. nog iets anders te koop aan, zijn naam, verbonden met een bepaalde opmaak of verpakking. Voor zover de consument hiervoor een voorkeur aan de dag legt, bezit de aanbieder een absoluut monopolie, want niemand kan verder van deze naam gebruik maken. Vaak gaat een dergelijke verkooptaktiek gepaard met methodes van prijsdifferentiatie en discriminatie, hetgeen de aanbieder in de gelegenheid stelt zogenaamd het uiterste uit de markt te halen. Daarnaast zijn er verschillende vormen van reclame-, acquisitie- en colportagemethodes in dezelfde richtingen werkzaam. Het scheppen van persoonlijke banden tussen koper en verkoper, waartoe ons zo uitermate verspreide distributie-apparaat gunstige mogelijkheden biedt, vormt, ondanks verschillende voordelen, die aan deze banden verbonden kunnen zijn, ook een dam tegen het egaliserende effect van de concurrentie. Men denke voorts in dit verband aan garantieregelingen en service-faciliteiten. In het algemeen kan men een neiging constateren de consument te verwennen en van de consument om zich te laten verwennen. Gedurende de schaarstoperiode is dit verschijnsel op de achtergrond gekomen, maar is thans snel bezig zich te herstellen. Het paradoxale is, dat deze verwennelij uitvloei is van verscherpte concurrentie, maar tegelijkertijd vormen aanneemt waardoor de concurrentiefactor in belangrijke mate wordt gneutraliseerd. Vooral van betekenis is onder de huidige omstandigheden het kostprijsverhogende effect van verschillende vormen van marktbediening, waarvan de consument zich geen rekenschap kan geven. Het is hiermede als met het cadeaustelsel — dat gelukkig in zijn oude vorm en omvang niet is herleefd —, dat eveneens tot tendentie had de afnemers de mogelijkheid van een vergelijkende calculatie te ontnemen. Op gevaar af tegen heilige huisjes aan te beuken, mogen wij in dit kader ook nog wel eens wijzen op het verschil tussen Nederland en talrijke andere landen wat de bediening van de consument betreft. Het is o.i. nooit voldoende opgehelderd, waarom het systeem van marktverkoop van levensmiddelen en andere gebruiksartikelen in Nederland zo weinig is ingeburgerd. Is dit inderdaad de gemakzucht van de Nederlandse consument, en zo ja, is deze in staat te calculeren wat zijn comfort hem kost?

Het moge dan zo zijn, dat de beperkte concurrentie haar oorsprong vindt in structurele krachten aan de kant van productie en distributie, het is o.i. onmiskenbaar, dat de slechte organisatie en irrationaliteit der consumptie deze structurele krachten een effect verschaffen zonder welke zij zich niet in de huidige omvang hadden kunnen doorzetten. De hulpeloosheid van de consument tegenover de gecompliceerdheid van het goedereaanbod scheidt de basis voor een afroming die vaak vormen van uitbuiting kan aannemen. Maar ook al zouden er geen kennelijke excessen optreden, dan vindt er toch voortdurend een

transformatie plaats van „consumer's surplus” in „producer's surplus”, welke in tijden van prijsverschuivingen er toe bijdraagt de spanningen te verhogen.

Men moet zich realiseren, dat de krachten, die tot versterking van de beperkte concurrentie leiden, een hechte basis hebben in de technische onvolmaaktheden, vooral van de consumptieve markt.

Op de productieve markten heeft het falen van de werking der concurrentiewetten tegenkrachten in het leven geroepen, welke in staat zijn de defecten van het concurrentiestelsel min of meer te compenseren. Men denke aan het verband tussen de ontwikkeling van werknemers- en van werkgeversorganisaties. Ook in de landbouwwereld zijn organisatorische scheppingen ontstaan, die de individuele landbouwer beschermen tegen de willekeur en de uitbuiting inhaerent aan een zwakke marktpositie. In de laatste tijd ziet men steeds duidelijker hoe ook het middenstandsorganisatiewezen zich als effectieve economische kracht gaat ontpoppen. Niets van die aard valt op het terrein van de uiteindelijke consumptie waar te nemen. De organisatie of belangenvertegenwoordiging van consumenten als zodanig heeft altijd gefaald. Dit effect zal vermoedelijk eerder voor sociologische dan voor economische analyse vatbaar zijn. Ook de consumptieve coöperatie is er niet in geslaagd zich op te werken tot machtsbolwerk der consumenten.

Het is interessant in dit verband te signaleren, dat de pogingen, die in Engeland ondernomen zijn om de consumenten te vertegenwoordigen in de beheerslichamen der genationaliseerde bedrijven op niets zijn uitgelopen. Wij ontleen de volgende karakteristieke uittaling aan „The Economist” van 14 October 1950: „The Corporations and their parent ministers have only themselves to blame if the public looks on the consumer organisations nominally protecting his interest with the mingled indifference and distrust felt by the unfranchised natives of some backward colony for their „appointed” representatives selected from, responsible to, and paid by, the oppressing master race”.

De vraag is, of wij het verschijnsel van de verzwakking van de consument zonder meer moeten aanvaarden. Men zou natuurlijk kunnen redeneren, dat wat het economisch subject als consument tekort komt, hij in zijn functie van producent of distributeur, gebruikmakend van machtsposities, wel zal inhalen. Dit argument is zeer zwak, in de eerste plaats omdat lang niet alle consumenten op een dergelijke wijze in het productieproces zijn ingeschakeld, dat zij voordeel trekken van machtsposities; in de tweede plaats omdat er geen enkele aanleiding is aan te nemen, dat dergelijke voordelen op enigszins bevredigende wijze worden gespreid; in de derde plaats, omdat de totale maatschappelijke welvaart er onder lijdt. De spanningen, die zich voordoen ten aanzien van de verhouding tussen lonen en winsten, alsmede de verschuivingen in de verdeling van het nationale inkomen hier te lande, vormen een duidelijke aanwijzing, dat de verbroken evenwichten zeker niet langs deze omweg automatisch geredresseerd worden. In het bijzonder denke men hier ook aan de categorie dergenen, die niet of niet meer ingeschakeld zijn in het arbeidsproces, zoals kleine renteniers, particuliere gepensioneerden en sociale rentetrekkers, die nu al jarenlang de schaarstussen hun inkomen en de kosten van levensonderhoud steeds verder zien dichtgaan.

Onherroepelijk dringt zich hier de vraag op de voorgrond, of de Staat in dit opzicht niet een verder reikende taak moet assumeren dan hij tot nu toe heeft gedaan. Men zou kunnen volhouden, dat de liberale Staat, die er op uit was de concurrentie zoveel mogelijk en zo soepel mogelijk te laten functioneren, en de grenzen wijd openzette, after al de beste verdediger van de consument is geweest. Nu de Staat zich in een seculair proces gedrongen heeft gezien

tot steeds verder ingrijpen in de productie- en distributie-verhoudingen en in de verdeling van het nationale inkomen, is het eigenlijk als een onontkoombare consequentie te beschouwen, dat hij het ten nadele van de consument te herstellen evenwicht, dat nu niet meer automatisch te herstellen valt, door doelbewust en systematisch ingrijpen poogt te redresseren. Dit optreden zou enerzijds gericht moeten zijn op correctie van voor de consument nadelige invloeden, die van de staatsinterventie zelf het gevolg zijn en anderzijds op bescherming van de positie van de consument ten opzichte van de ontwikkelingen, die van de „vrije” markt zelf zijn uitgegaan en deze voor een groot deel in een onvrije markt hebben omgezet.

Indien men het in principe er over eens zou zijn, dat er een staatstaak op dit terrein onvervuld ligt, zou men vervolgens onder ogen moeten zien op welke wijze in deze lacune kan worden voorzien. Naar onze mening zou men op drieërlei wijze uitbreiding kunnen geven aan de bemoeiingen, die op dit gebied reeds bestaan. In de eerste plaats zou een meer intensieve en actuele studie van de consumptiegewoonten en hun ontwikkeling-ter hand moeten worden genomen. Wij behoeven slechts de opmerkingen, welke Dr Rijken van Olst onlangs in dit tijdschrift heeft gemaakt over de basis van de indexcijfers van de kosten van levensonderhoud in herinnering te brengen, om duidelijk te maken in welke richting verbeteringen absoluut noodzakelijk zijn ¹⁾. Het nieuwe budgetonderzoek van het C.B.S. met zijn ver doorgevoerde differentiatie vertegenwoordigt een belangrijke stap vooruit. Een vaste „greep op de consumptie” zal men naar onze overtuiging eerst krijgen door continue massale waarneming van quantitatieve kwaliteitsaard. In dit wil ons voorkomen, dat door een nauwe samenwerking tussen de verschillende instanties, particuliere en officiële, die zich bezighouden met budgetonderzoek, marktanalyse en publieke opinieonderzoek, resultaten bereiken zullen zijn, die ons inzicht in de verschijnselen van de consumptie zouden verdiepen. Het behoeft geen betoog, dat in de eerste plaats de Regering zelf, die steeds verbouwereerd staat wanneer de consument op andere wijze reageert dan zij had gedacht, hiermee gebaat zou zijn bij het ontwerpen van verschillende maatregelen van economische en sociale politiek.

In de tweede plaats zal aansluitend aan vorenbedoelde onderzoekingen gepoogd moeten worden in sterkere mate leiding te geven aan de consumptie. Er is ongetwijfeld reeds nuttig werk gedaan door de Commissie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting en het Voorlichtingsbureau van de Voedingsraad. Voorts valt de oprichting van de Huishoudraad te signaleren, waarin alle belangrijke vrouwenorganisaties, alsmede de Voedingsraad zijn vertegenwoordigd en waaraan ook de Regering haar medewerking heeft verleend. Dit college, hoewel nog weinig voor het forum getreden, heeft belangrijke plannen in petto. Ieder, die op dit gebied zijn ogen de kost geeft, zal zich echter moeten realiseren, dat de voorlichtende en adviserende werkzaamheden ten bate van de Nederlandse consument een belangrijk hogere vlucht zullen moeten nemen om een groot deel van het publiek op zodanige wijze bereiken, dat er in de praktijk ook rekening mee wordt gehouden.

In de derde plaats zou aandacht moeten worden geschonken aan de mogelijkheid van een meer rechtstreeks optreden tegen bepaalde vormen van exploitatie van de consument in die gevallen, waarin op enigszins noemenswaardige schaal en voor meer essentiële artikelen misbruik wordt gemaakt van diens onkunde of onmacht. Het spreekt vanzelf, dat deze interventie uitermate delicaat is omdat hierbij eventueel bepaalde particuliere belangen zullen

moeten worden gelaedeerd ten gunste van het meer algemene belang van de consumentenmassa.

Over de principiële wenselijkheid van een dergelijk optreden zal men het misschien eerder eens kunnen worden dan over de wijze van uitwerking en de concrete toepassing daarvan. Immers, de Overheid heeft reeds sinds lang maatregelen genomen, waarvan de voornaamste de Warenwet vertegenwoordigt. Er zijn ongetwijfeld mogelijkheden deze vorm van bescherming uit te bouwen, o.a. door verder gaande voorschriften tot aanduiding van de samenstelling van bepaalde artikelen. Er is echter a priori geen aanleiding op te houden bij bescherming tegen kwalitatief-wanbestede misleiding en geen vinger uit te steken naar de wanbesteding van het verbruikersinkomen. Indien men het over dit principe eens is, komt het ons niet onmogelijk voor, dat vormen worden gevonden, waarin onder respectering van de legitieme rechten van het bedrijfsleven als van de vrijheid van consumptie opgetreden wordt tegen bepaalde bedenkelijke verschijnselen van beïnvloeding en/of uitbuiting van de consument. Het betreft hier een netelige materie, waarover de gedachten zich ongetwijfeld eerst in de loop van de tijd zullen kristalliseren en waarvoor men slechts tastenderwijze de meest effectieve methodes zal kunnen vinden. Het is echter ook een materie, die tot nu toe teveel is verwaarloosd. Tenslotte wordt 2/3 van ons nationale inkomen besteed voor gezinsconsumptie. Indien men, volkomen conservatief schattend, zou aannemen, dat hierop een besparing van 5 pCt 's jaars zal kunnen worden gerealiseerd door een verstandiger en meer verantwoord gebruik van de middelen, dan zouden de batigen voor onze volkshuishouding reeds in de honderden miljoenen per jaar belopen. Tegenover het bedrag van circa 3,5 miljard gulden, dat de Overheid sinds de oorlog in de vorm van subsidies heeft toegelegd op het verbruikerspakket, zou een offer van deze zelfde Overheid van enkele tientallen miljoenen gulden om de samenstelling zowel als de kosten van dit pakket op gunstige wijze te beïnvloeden, eigenlijk geen rol mogen spelen. Juist nu in deze tijd de Overheid een neiging toont het accent van de belastingheffing meer te verplaatsen naar de verteringsbelastingen, is zij moreel verplicht er toe mede te werken, dat de druk hiervan op de consument zo gering mogelijk wordt. Behalve door een zorgvuldige selectie der verteringsbelastingen kan men de consument ook belangrijke steun bieden door hem zover dit mogelijk is te vrijwaren tegen ongewilde en onbewuste verslingering van een deel van zijn inkomen.

's-Gravenhage.

A. A. VAN AMERINGEN.

RECTIFICATIE

In „E.-S.B.” van vorige week werd een artikel opgenomen, getiteld „Volkskapitalisme”. Dit artikel werd abusievelijk in de inhoudsopgave en in „De artikelen van deze week” vermeld onder de titel „Volksdemocratie”:

INGEZONDEN STUK

Credietcontrôle en institutionele beleggers

Ir J. N. Smit te Amsterdam schrijft ons:

In zijn artikel over „Credietcontrôle” in het nummer van 13 December 1950 van dit tijdschrift legt Drs J. C. Brezet de redenen bloot, welke De Nederlandsche Bank hebben bewogen tot de op 1 Januari 1951 ingaande maatregelen ter beperking van bankcredieten.

De schrijver aanvaardt de overwegingen, welke tot

¹⁾ „Over het gebruik van indexcijfers” door Dr H. Rijken van Olst in „E.-S.B.” van 11 October 1950.

deze stap hebben geleid, als juist en heeft slechts lof voor de vorm, waarin deze is gegoten.

Echter vraagt hij zich af, of er niet een lek in de credietbeperking is gelaten, doordat de institutionele beleggers — en blijkbaar is hier meer speciaal aan de levensverzekeringmaatschappijen en de pensioenfondsen gedacht — buiten de contrôlemaatregelen vallen.

Weliswaar erkent de schrijver, dat credietverstrekking door deze instellingen uit de vers van hun verzekerden ontvangen premies slechts overdracht is van bestaand geld, maar hij meent, dat wanneer zij vervallend schatkistpapier niet verlenen en daaruit, alsook uit een inkrimping van hun portefeulles aan onderhandse overheidsleningen, credieten aan het bedrijfsleven verstrekken, zij inflatoire gevolgen veroorzaken, waardoor de effectiviteit van de thans getroffen maatregelen wordt doorbroken.

Het doet eigenaardig aan, dat aldus aan instellingen, wier gehele activiteit in deflatoire zin is gericht — zij toch leggen voor kapitaalvorming beslag op voor consumptie beschikbare middelen — aldus schuldig te zien gesteld aan inflatoire tendenties, als zij de hun toevertrouwde gelden eerst even tijdelijk opslaan in de vorm van schatkistpapier, om ze daarna hun definitieve bestemming te geven, bijv. in hypothecaire leningen aan het bedrijfsleven.

Verliezen in dit tijdelijke doorgangshuis de ingebrachte gelden hun oorspronkelijk karakter met één slag?

En als een overheidslichaam bij expiratie van een lening, niet met de institutionele geldgever op het voorgeschreven rentegamma over verlenging tot overeenstemming kan komen, waarna laatstgenoemde de terugontvangen gelden tegen een redelijker rente langlopend aan het bedrijfsleven leent, terwijl de aflossende schuldenaar zijn toevlucht moet zoeken bij de Staat, wie is dan de oorzaak van het inflatoire effect? In elk geval is de remedie te eenvoudig om die hier te noemen.

Als het verstrekken van leningen in de particuliere sector nu als inflatoir wordt gebrandmerkt, nadat eerst uit 'en ter na de institutionele beleggers verweten is, dat zij het bedrijfsleven van middelen draineren, moet men onwillekeurig denken aan het verhaal van de vader en de zoon met de ezel, die ze volgens de achtereenvolgende critici noch mochten berijden, noch onbereden laten.

Het gevaar bestaat, dat het artikel van Drs Brezet zal worden gezien als een strootje in de wind; als een voorbode van voorschriften, zoals thans voor de banken en een deel van de institutionele beleggers, nl. de spaarbanken, zijn uitgevaardigd. De instellingen, waar het thans om gaat, zouden daarin aanleiding kunnen vinden zich haastig van hun portefeulle aan schatkistpapier te ontdoen, om te voorkomen, dat zij in dit bezit straks worden bevroren. De redelijkheid, welke de thans voor banken gegeven voorschriften naar de mening van de heer Brezet kenmerkt — ik acht mij zelf tot oordelen daarover niet competent — kan hun gelukkig de gerustheid geven, dat niet instellingen met een geheel ander karakter door soortgelijke maatregelen in hun vrijheid zullen worden beperkt.

Naschrift.

Het ingezonden stuk van Ir Smit, dat wel als „cri de coeur” van een institutionele belegger zal mogen worden beschouwd, geeft de bedoeling van mijn artikel „Credietcontrôle” toch niet geheel juist weer. In dit artikel stelde ik, dat de door De Nederlandsche Bank genomen stap begrijpelijk en gemotiveerd was en in overeenstemming met haar taak als centrale bank, terwijl ik voorts de technische regeling zeer soepel noemde. Dit alles betekent niet, dat ik de credietcontrôle op zich zelf toejuichte, doch wel, dat ik haar zo objectief mogelijk trachtte te verklaren. Als eigen oordeel sprak ik uit, dat de kans, dat de getroffen maatregelen effect zullen sorteren, m.i. niet groot is. Men zou de vraag kunnen stellen, of, indien mijn oordeel juist

is, de credietcontrôle dan wel veel zin heeft. Deze vraag — die evenzeer voor de institutionele beleggers kan worden gesteld — is in mijn artikel niet aan de orde gekomen.

Het is mij verre geweest contrôle op de credietverlening door institutionele beleggers aan het bedrijfsleven te willen suggereren. Datgene, waarop de geachte inzender als remedie doelt, nl. dat het wenselijk zou zijn, dat voor gemeente- en dergelijke leningen een hoger rentevoet zou worden toegestaan, wordt dan ook door mij niet bestreden.

Op één punt moet ik met Ir Smit ernstig van mening blijven verschillen, nl. waar deze over schatkistpapier spreekt als van een tijdelijk doorgangshuis. Dit is vroeger zo geweest. Thans is het schatkistpapier een rusthuis geworden. Kocht een institutionele belegger bijvoorbeeld in 1943 of 1947 schatkistpapier en laat hij dat thans aflopen, terwijl de verkregen geldmiddelen worden gebruikt voor credietverstrekking aan het bedrijfsleven, dan is er dit jaar (en daar gaat het om) wel degelijk een inflatoir effect aanwezig.

Ook de mening, dat de activiteit der institutionele beleggers geheel in deflatoire zin is gericht, komt mij onjuist voor. Er is hier inderdaad sprake van een deflatoire werking, voor zover de institutionele beleggers geld wegzuigen bij categorieën, die het anders zouden hebben uitgegeven. Deze wordt echter weer teniet gedaan door het inflatoire effect van het uitgeven van dit geld door degenen, aan wie de institutionele beleggers credieten verstrekken, bijv. de Staat, het bedrijfsleven, of particulieren, die er huizen mede bouwen.

Rotterdam.

J. C. BREZET.

Boekbespreking

De Europese Betalings Unie, door Dr F. A. G. Keesing. N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij, Amsterdam, 1950.

Slechts weinigen in Nederland is het gegeven zo uit de eerste hand zich kennis en inzicht te verschaffen omtrent het wezen en de werking van de Europese Betalings Unie als Dr Keesing. Hij toch behoort tot hen, voor wie de beslotenheid en de stilte van het „Château de la Muette” niet gelden. Daarom is het verheugend, dat juist van zijn hand een verhandeling is verschenen over de Europese Betalings Unie.

Na de economische desorganisatie als gevolg van de tweede wereldoorlog werd het handelsverkeer tussen de landen in Europa gedwongen zich te voltrekken in het kader van een strak bilateralisme. Mag van het multilateraal verkeer worden gezegd, dat het tendeert naar een evenwicht op een hoog niveau, het omgekeerde geldt voor het bilateralisme. De hoogte, die de zwakste partner bereikt, is in wezen maatgevend voor het bilaterale evenwicht.

De Marshall-hulp diende om de productie van de aangesloten landen zodanig te vergroten, dat een ruimer goederen- en dienstenverkeer daaruit zou kunnen resulteren. Het ideaal was daarbij het herstel van de multilaterale handel en de daarmee verband houdende multiconvertibiliteit der valuta.

De Marshall-hulp heeft in zoverre effect gesorteerd, dat de productiecapaciteit in de betrokken landen niet onbelangrijk is toegenomen.

De tijd lijkt gekomen de handel los te wikkelen uit het keurslijf van het bilateralisme. Van een geheel vrij verkeer is daarbij geen sprake. De geproduceerde goederen zijn voorshands niet zo omvangrijk, noch vertonen zij die complementariteit, waardoor een evenwicht kan worden bereikt tussen de aangesloten landen onderling. Bij een geforceerde vrijmaking zou een scheefftrekking van de

monetaire rekening plaatsvinden met mogelijk ernstige gevolgen voor de goud- en deviezenpositie van het betrokken land.

Toch is de toestand zover gevorderd, dat een vrijer verkeer dan het bilaterale, mogelijk is. Daarin voorziet de Europese Betalings Unie.

Zij is geenszins, zoals de naam zou doen vermoeden, een regeling, die uitsluitend betrekking heeft op monetaire vraagstukken. Onder haar vigeur — men leze daarvoor hoofdstuk IV uit Dr Keesing's boek — valt de liberalisatie van de handel, voorshands tot 60 pCt van het verkeer. Daarbij is belangrijk, dat deze liberalisatie non-discriminatoir moet zijn. Het beginsel van de non-discriminatie geldt — geheel passend in het kader van de verruiming van de handel — eveneens voor de niet-geliberaleerde sector, voor die goederen derhalve, die noggecontingenteerd worden. In beginsel zou elk land kunnen volstaan met één lijst van geliberaleerde goederen en één lijst van gecontingenteerde. Het moeizaam opstellen van bilaterale liberalisatielijsten en bilaterale contingenten is, wanneer het systeem goed werkt, dan overbodig geworden. Tot zover is men evenwel nog niet gekomen en met name vormt het beginsel van de non-discriminatie ten aanzien van het niet-geliberaleerde gedeelte voorshands een grote moeilijkheid.

De vrijmaking van het handelsverkeer tot 60, pCt op non-discriminatoire basis dwingt tot een multiconvertibiliteit van de valuta. Door de vrijmaking kan een land een deficitaire positie krijgen tegenover een land X, maar een gunstige balans tegenover Y. Indien het surplus van Y niet kan worden aangewend voor het deficit tegenover X, loopt de vrijmaking noodzakelijk vast. In deze multiconvertibiliteit van de valuta voorziet de Europese Betalings Unie. Allereerst zal een land voortaan zijn positie hebben te bepalen tegenover alle overige landen. Het kan dan een plus of minus resultaat verkrijgen. Een stelsel van credietverlening en goud- of dollarafgifte dient dan om de uiteindelijke oneffenheden glad te strijken. Daarvoor zijn in laatste instantie Marshall-dollars beschikbaar gesteld. In het kader van de multiconvertibiliteit van de valuta houden de bilaterale monetaire accoorden, die tussen de aangesloten landen bestaan, op van gelding te zijn. Hun werking wordt, voor zover de Europese Betalings Unie daarvoor in de plaats treedt, gesuspenseerd.

Zo bedoelt de Europese Betalings Unie een regeling te treffen voor de vrijmaking van het handels- en betalingsverkeer tussen de aangesloten landen op basis van het bereikte herstel.

Dat van een volledige vrijheid nog geen sprake is, bewijst het feit, dat de Marshall-hulp nog steeds nodig is zowel voor de individuele landen als voor de Unie als zodanig. Hierin zit tenslotte de Achillespees van de Unie. Zal zij kunnen blijven voortbestaan als de Marshall-hulp ophoudt?

Terecht gebruikt Dr Keesing dan ook als motto voor zijn boek een uitspraak van de Engelse „Economist”, die zegt, dat de Betalings Unie is „the first major scheme since the war, in the field of international commerce and finance, that has been designed for the world as it is and not for the world as it should be”.

Geeft de benaming „Betalings Unie” niet geheel de inhoud weer van de getroffen regeling, ook het adjectief „Europese” is te eng. In feite gaat het geenszins alleen om de Europese landen, maar ook (zie art. 2 van het „Accord” van 19 September 1950) om de „zones monétaires des Parties contractantes”.

Onder monetaire zone moet in dit verband bepaald niet worden verstaan een gelijk monetair systeem of systemen, die bijv. afspraken hebben ten aanzien van de hoogte van hun wisselkoersen, dan wel een gemeenschappelijk monetair beleid zouden hebben. Het hier gehanteerde begrip is ruimer en lossere. Het wil niet anders zeggen dan dat een

land buiten de O.E.E.C. deel kan hebben aan de multiconvertibiliteit der Europese valuta, mits het zijn verkeer maar leidt via een der O.E.E.C.-landen, in casu diens circulatiebank. Zo hebben India, Pakistan, Ceylon, Australië, Zuid-Afrika via Engeland deel aan de multiconvertibiliteit.

Wat Nederland aangaat, vallen onder de Betalings Unie ook Suriname en de andere gebieden in de West, terwijl op de tweede Ministersconferentie, in November te 's-Gravenhage gehouden, Indonesië besloten heeft ook gebruik te maken van de faciliteiten van de Betalings Unie.

Wellicht kan Dr Keesing in een volgende druk over deze verruiming van de werking van de Betalings Unie buiten de O.E.E.C.-landen meer mededelen dan thans mogelijk is.

Zijn werk' wordt warm aanbevolen aan hen, die in een kort bestek zich op de hoogte willen stellen van wat onder de Europese Betalings Unie dient te worden verstaan.

's-Gravenhage.

KHOUW BIAN TIE.

AANTEKENING

De weekstaat van De Nederlandsche Bank

De eerste weekstaat van De Nederlandsche Bank in het nieuwe jaar, die per 2 Januari 1951, vertoont een aantal belangrijke mutaties. De belangrijkste verandering is de stijging van het schatkistpapier, door de Bank van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947 overgenomen. Deze toeneming bedroeg niet minder dan f 300 mln.

De Minister van Financiën heeft dit bedrag opgenomen in verband met de huidige stand van het tegoed van het Rijk bij De Nederlandsche Bank en met het oog op enkele zeer grote betalingen van bijzondere aard, die rond de jaarwisseling verricht moesten worden.

De betrekkelijk lage stand van 's Rijks Schatkist houdt voornamelijk verband met aflossing van schatkistpapier. Het uitstaande schatkistpapier daalde nl. gedurende 1950 tot 23 December 1950 van f 8.499 mln tot f 6.744 mln, d.i. met f 1.755 mln. Deze daling was voor f 400 mln het gevolg van aflossing op schatkistpapier bij De Nederlandsche Bank.

De grote betalingen van bijzondere aard zijn, naar de persdienst van het Ministerie van Financiën mededeelde, de volgende:

1. f 133 mln ten behoeve van de dienst op de buitenlandse schuld van het Rijk (in hoofdzaak aflossing op een van de Eximbank opgenomen crediet);

2. f 80 mln voor afrekening van een via de Hg- en Hirenkingen aan Indonesië verleend crediet. Dit crediet was voorlopig voor rekening van het Rijk door De Nederlandsche Bank verleend en wordt thans ten gevolge van consolidatie van de desbetreffende vordering ten laste van 's Rijks Schatkist gebracht. Deze consolidatie is een onderdeel van de tussen Indonesië en Nederland gesloten leningovereenkomst;

3. f 92 mln voor afrekening tussen de Staat en De Nederlandsche Bank van de destijds aan Indonesië verleende Bretton-Woods credieten.

Deze bijzondere betalingen zullen niet leiden tot verhoging van de geldcirculatie, voegt het bovengenoemd, communiqué van de persdienst, van het Ministerie van Financiën hieraan uitdrukkelijk toe, aangezien zij enerzijds betrekking hebben op de aankoop van deviezen bij De Nederlandsche Bank, teneinde daarmede rente en aflossing op buitenlandse staatsschuld te voldoen en

anderzijds het gevolg zijn van interne verrekeningen tussen de Staat en de Centrale Bank.

Een tweede belangrijke maatregel is die, welke De Nederlandsche Bank heeft getroffen met betrekking tot de goudvoorraad. Met het oog op de belangstelling en de goedstoe nemende verplichtingen t.o.v. de Europese Betalings Unie, welke thans nagenoeg f 300 mln bedragen, heeft de Bank gemeend te moeten overgaan tot een overeenkomstige versterking van haar goudvoorraad door omzetting van dollars in goud.

De dollarvoorraad onderging een verdere vermindering door de aflossing, voor rekening van 's Rijks Schatkist, van een bedrag van \$ 31 mln op het crediet van oorspronkelijk \$ 200 mln, door de Eximbank in 1946 aan Nederland verleend. Van dit crediet staat thans per saldo nog \$ 62 mln uit.

Voorts zijn er enige ingrijpende veranderingen aangebracht in de vorm van de verkorte balans, die de Centrale Bank wekelijks publiceert. Aanleiding tot deze wijzigingen was, naar Dr M. W. Holtrop, President van De Nederlandsche Bank, op een persconferentie mededeelde, de wens om een duidelijker inzicht te geven in de totale deviezenpositie der Bank. In de nieuwe opstelling kan de deviezenreserve van de Centrale Bank op de volgende wijze worden berekend (zie de bankstaat, afgedrukt op blz. 38):

Deviezenreserve van De Nederlandsche Bank uit de weekstaat per 2 Januari 1951.

(in miljoenen gulden)

Vorderingen en geldswaardige papieren luidende in buitenlandse geldsoorten	894,3
Buitenlandse betaalmiddelen	1,2
Vorderingen in guldens voortvloeiende uit betalingsaccorden	236,0
Tezamen ..	1.131,5
Te verminderen met:	
Saldo's voortvloeiende uit betalingsaccorden	399,9
Andere saldo's van niet-ingezetenen	114,0
Saldo's luidende in buitenlandse geldsoorten ..	284,1
Blijft	333,5
Te verminderen met:	
Nederlands schatkistpapier, waarin gulden saldo's voortvloeiende uit betalingsaccorden zijn belegd	39,4
Deviezenreserve	294,1
Gouden munt en -muntmateriaal	1.174,7
Goud en deviezen tezamen	1.468,8

Het is duidelijk, dat ook thans aan het totaalcijfer van de deviezenvoorraad geen overdreven betekenis mag worden toegekend. Een toeneming of vermindering der deviezenreserve op korte termijn zegt betrekkelijk weinig, wil men een inzicht verkrijgen in de ontwikkeling van onze betalingsbalans op langere termijn, dan toevallige factoren, zoals kapitaaltransacties, een belangrijke rol kunnen spelen.

Tenslotte is van de gelegenheid gebruik gemaakt om enkele posten op de weekstaat anders te redigeren (deels in verband met de afwikkeling der geldzuivering) en twee posten samen te voegen, waarvan gebleken was, dat de gesplitste opgave aanleiding kan geven tot misverstand, terwijl zij bovendien in sommige gevallen een beeld gaf van de wettelijke toestand.

De aangebrachte wijzigingen zijn de volgende:

Debetzijde der balans.

1. De posten „Papier op het buitenland” en „Tegood bij correspondenten in het buitenland” zijn samengevoegd tot één hoofd: „Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten”.

De tot dusver gemaakte splitsing werkte verwarrend, omdat — zo zegt de mededeling, gevoegd bij de weekstaat per 2 Januari jl. — vaak (ten onrechte) werd aangenomen, dat zij uitsluitend gaf de mate van liquiditeit van de desbetreffende activa. Bovendien gaf zij in sommige

gevallen een onjuist beeld, omdat het in de praktijk niet altijd mogelijk is een post vervallen papier op het buitenland, waarvan het proveneren terstond wordt te bevestigen, ook daerlijk weder als papier op het buitenland te boeken.

2. De post „Buitenlandse betaalmiddelen”, voorheen een subhoofd, is thans tot afzonderlijk hoofd gemaakt.

3. De post „Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen” is vervangen door: „Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalingsaccorden”.

Deze naamsverandering brengt mede, dat onder dit hoofd thans uitsluitend de vorderingen worden geboekt, die voortvloeien uit betalingsaccorden met het buitenland, krachtens welke het verkeer uitsluitend over een guldenrekening wordt geleid. De vorderingen, die dienvolgende niet meer onder dit hoofd thuis behoorden, tengevolge van de „Diverse rekeningen” (debet) overgebracht.

Creditzijde der balans.

4. Het subhoofd „Geblokkeerde saldo's” onder het hoofd „Rekening courant saldo's” is vervallen in verband met de afwikkeling van de geldzuivering.

5. Het subhoofd „Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen” is vervangen door „Saldo's voortvloeiende uit betalingsaccorden”. Ook hier zijn in verband met de naamsverandering enige posten, die tot dusver onder dit hoofd werden opgevoerd, naar een ander hoofd overgebracht, ditmaal naar het nieuwe subhoofd, hieronder sub 6 bedoeld.

6. Als voorlaatste subhoofd onder het hoofd „Rekening courant saldo's” is een nieuwe post opgenomen, genaamd: „Andere saldo's van niet-ingezetenen”. Hieronder worden vloeiende uit gulden saldo's van niet-ingezetenen, niet voortvloeiende uit betalingsaccorden.

7. Het subhoofd „Andere vrije saldo's” is in verband met het wegvallen der geblokkeerde saldo's gewijzigd in: „Andere saldo's”.

8. Het hoofd „Crediteuren in vreemde geldsoort” is vervangen door: „Saldo's luidende in buitenlandse geldsoorten”. Deze naamsverandering is van zuiver redactionele aard.

9. Aan de voet van de balans is een aantekening geplaatst, houdende opgave van het totale bedrag aan Nederlands schatkistpapier, waarin gulden saldo's, voortvloeiende uit betalingsaccorden, zijn belegd. Dit bedrag vertegenwoordigt geen verplichting van de Bank en behoort derhalve niet in de balans thuis. Aangezien het bedrag echter van belang is voor de juiste beoordeling van de deviezenpositie wordt het voortaan aan de voet van de balans vermeld.

INTERNATIONALE NOTITIES

De petroleumperspectieven van het Verre Oosten

De recente gebeurtenissen in het Verre Oosten hebben het strategische belang van dit gebied sterk naar voren gebracht en betrouwbare gegevens omtrent de economische hulpbronnen waarover het beschikt, zijn dan ook momenteel van uitzonderlijke betekenis. Een verhandeling van W. E. V. Abraham ter gelegenheid van de jaarvergadering van „The American Petroleum Institute” werpt, aldus „Petroleum Press Service” van deze maand, een nieuw licht op het petroleumpotentieel van het Verre Oosten.

Het petroleumverbruik in het Verre Oosten is buitengewoon laag. Dit uitgestrekte gebied, dat meer dan de

helft van de wereldbevolking bevat en meer dan $\frac{1}{3}$ van de totale landoppervlakte, neemt nl. minder dan $\frac{1}{20}$ van het totale petroleumverbruik voor zijn rekening. Het gemiddelde jaarlijkse verbruik per hoofd der bevolking ligt er lager dan 5 U.S. gallons, tegen 600 gallons in de Verenigde Staten. De beide uitersten vormen Australië en China met een verbruik van resp. 134,4 en 0,6 gallons per hoofd der bevolking per jaar. Een kleine toeneming van het verbruik per hoofd der bevolking in het Verre Oosten zou vermoedelijk een dramatisch effect op de wereldvraag hebben. Indien het verbruik zou worden opgevoerd tot op $\frac{1}{10}$ van het huidige Amerikaanse, dan zouden de totale jaarlijkse verkopen met ca 1.800 mln barrels — d.i. vijftienmaal zoveel als het huidige niveau — worden verhoogd. Een toeneming van het verbruik tot een dergelijke omvang zou evenwel onmogelijk door het Verre Oosten kunnen worden gefinancierd, tenzij de eigen productie aanzienlijk zou kunnen worden opgevoerd. Het afgelopen jaar produceerde het gehele Verre Oosten slechts 91 mln barrels, waarvan 70 pCt afkomstig was uit Indonesië en Brits-Borneo.

De vooruitzichten voor verhoging der petroleumproductie zijn in Perzië, India, Pakistan, Ceylon, Birma, Siam, Indo-China en Malakka over het algemeen niet gunstig; nieuwe onderzoeken leverden — een enkele uitzondering daargelaten — weinig of geen resultaat op. Minder somber is het beeld in de Indonesische Archipel, waar de olievelden van Zuid-Sumatra dit jaar meer produceerden dan vóór de oorlog. Het meest belovende veld van de gehele Oostindische Archipel ligt in Brits-Borneo, waar in 1949 een dagproductie van 70.000 barrels — bijna vijfmaal zo hoog als vóór de oorlog — werd gehaald. In Australië en Nieuw-Zeeland zijn proefboringen zonder resultaat gebleven en de toekomst is dan ook weinig belovend. Japan zal vermoedelijk niet veel meer dan nu — ca 10 pCt van de behoefte — kunnen produceren; op de Philippijnen zijn de kansen op grote productie te verwaarlozen en de vooruitzichten voor Korea zijn al evenmin gunstig.

Geheel anders ligt de situatie in China en Aziatisch Rusland. De huidige productie in deze gebieden is weliswaar nog laag, maar de „long-run”-perspectieven zijn zeer gunstig. Zowel in China als in Aziatisch Rusland bevinden zich uitgestrekte sedimentaire afzettingen en het zou zeer verwonderlijk zijn als daar geen grote oliereserves aanwezig zouden zijn. De eventuele exploratie van deze gebieden zou het beeld der wereldoliereserves grondig wijzigen. De reserves van China en Aziatisch Rusland bedragen vermoedelijk minder dan $\frac{1}{2}$ pCt der wereldreserves, maar het is zeer goed mogelijk, dat dit aandeel aan het einde van deze eeuw tot 10 pCt zal stijgen. Een langdurig en zeer kostbaar boringsprogramma zal echter moeten worden uitgevoerd om deze verborgen rijkdom tevoorschijn te brengen. De heer Abraham uitte de veronderstelling, dat Rusland, over 20 of 30 jaar, wanneer geologen en technici dit probleem hebben aangepakt, „may not have the inferiority complex as regards oil reserves which possibly, and perhaps understandably, she now has in relation to the prolific neighbouring areas of the Middle East”.

De Deense landbouw in het oogstjaar 1949/50

De sedert de herfst van 1949 ingetreden snelle achteruitgang van de Deense handels- en valutapositie vormt een scherp contrast met de gedurende hetzelfde tijdvak sterk gestegen agrarische en industriële productie en de buitengewoon gunstige ontwikkeling van de rentabili-

teit in de landbouw, zegt de „Neue Zürcher Zeitung” van 31 December jl. Het rendement van het in de landbouw geïnvesteerde kapitaal bedroeg gemiddeld niet minder dan 9 pCt tegen 6,5 pCt in het oogstjaar 1948/49 en gemiddeld 3,2 pCt in de drie daaraan voorafgaande oogstjaren.

Deze aanzienlijke rentabiliteitsverbetering is te meer opmerkelijk, daar gedurende hetzelfde tijdvak een ongunstige verschuiving in de prijzen—kostenverhouding plaatsvond. De boter- en eierprijzen daalden bijv. gedurende het oogstjaar met ca 8 pCt, terwijl de varkensvlees-prijzen eveneens lager waren dan in 1948/49. De hogere prijzen voor granen en rundvlees konden de vorengenoemde prijsdalingen slechts ten dele compenseren. Tegelijkertijd stegen de productiekosten ten gevolge van hogere lonen.

De onvoordelige prijzen—kostenverhoudingen werden evenwel door buitengewoon gunstige productievoorwaarden — uitbreiding van de veestapel, stijging der oogsten met gemiddeld meer dan 13 pCt en aanvulling der binnenlandse veevoedervoorraden door veekoeken- en graaninvoer — ruimschoots goedge maakt. Dank zij deze gunstige productievoorwaarden kon de melkproductie met ca 18 pCt worden verhoogd, een productiestijging, die, aangezien het aantal melkkoeien gedurende hetzelfde tijdvak met slechts 3 à 4 pCt toenam, grotendeels aan een grotere melkproductie per koe moet worden toegeschreven. De vlees- en eierenproductie nam gedurende het oogstjaar 1949/50 met resp. 132.000 en 24.000 ton toe, waardoor de productie van de veestapel het vooroorlogs niveau weer heeft bereikt en ten dele zelfs heeft overschreden.

De bruto-opbrengst per hectare steeg van 1.644 kronen in 1948/49 tot 1.890 kronen in 1949/50; de totale bedrijfskosten stegen gedurende dezelfde periode van 1.427 tot 1.580 kronen, zodat de netto-opbrengst gemiddeld een stijging te zien gaf van 217 tot 310 kronen. Hoewel de kleinere bedrijven de grootste stijging der netto-opbrengsten bereikten, was het rendement van de groot- en middenbedrijven met resp. 12,6 pCt en 9 à 10 pCt aanmerkelijk groter dan dat der kleinbedrijven — gemiddeld 6,8 pCt. Dit moet worden toegeschreven aan het feit, dat de kleinbedrijven met een veel grotere kapitaalinvestering werken dan de grootbedrijven, nl. met gemiddeld 4.864 kronen per hectare tegen 2.612 kronen per hectare. Het grootste deel der extra-inkomsten is aangewend voor grote investeringen ter verbetering van bedrijf en grond.

Het ziet er, aldus de „N.Z.Z.”, naar uit, dat de zeer gunstige rentabiliteit van het oogstjaar 1949/50 een uitzonderingsgeval zal vormen.

Voor 1950/51 zijn, aangezien de oogstresultaten belangrijk minder zijn dan in 1949/50 en eerder op een verdere achteruitgang dan op een verbetering der prijs—kostenverhouding moet worden gerekend, aanzienlijk geringere resultaten in de agrarische sector te verwachten.

Geld- en kapitaalmarkt

De geldmarkt.

De geldmarkt was gedurende de verslagweek vrij ruim. De ontspanning na de ultimo bleek reeds duidelijk uit de eerste weekstaat van De Nederlandsche Bank in het nieuwe jaar, die per 2 Januari, volgens welke de voorschotten in rekening courant aan banken en discontohandelaars met f 5 mln waren gedaald en de saldo's van banken met f 33 mln gestegen.

Naar de zeer kortlopende termijnen schatkistpapier bestond op de markt nogal vraag. Voor Januaripapier werd 1 pCt, voor Februaripapier 1½ pCt geboden. Voor Maart-

en Aprilpapier was de notering $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{5}{16}$ pCt, voor Mei en Juni $1\frac{3}{8}$ — $1\frac{7}{16}$ pCt, voor Augustus t/m Decembér $1\frac{7}{16}$ — $1\frac{1}{2}$ pCt.

De callgeldnotering werd met ingang van 4 Januari van het maximum van $1\frac{1}{2}$ pCt tot 1 pCt teruggebracht.

Volgens de weekstaat is door het Rijk f 300 mln schatkistpapier bij De Nederlandsche Bank ondergebracht. Op deze wijze kan de lage rente op de geldmarkt gehandhaafd blijven, ondanks de uiterst krappe kaspositie van het Rijk, de grote geldvrager op de markt. Het gehele renteniveau op de geldmarkt is en blijft gebaseerd op het eenzijdig door het Ministerie van Financiën vastgestelde discontopercentage op door haar verkrijgbaar gestelde jaarpromessen, welke percentage nu reeds sinds jaren op $1\frac{1}{2}$ pCt is gehandhaafd.

De kapitaalmarkt.

Er waren twee redenen, welke het koersniveau op de aandelenmarkt gedurende de verslagweek omhoog drevén. De eerste was de aankondiging van een interim-dividend door de Koninklijke Olie, de marktleader. Gewoonlijk is het uitkeren van een interim-dividend een technische aangelegenheid, dienend om aandeelhouders reeds constanten te verstrekken, vóórdat het tijdrovende werk van het opstellen van resultatenrekening en balans gereed is. Aan het interim-dividend Koninklijke, het eerste sinds 1939, komt echter een andere betekenis toe: dit zal gezien moeten worden als een der onderdelen van een grote financiële operatie, waarmede dit concern bezig is. Deze laatste werd in December 1950 ingeluid met de emissie van converteerbare obligaties. Een der verdere stappen zal waarschijnlijk zijn de uitkering van een dividend van 12 pCt over 1950, op voorhand waarvan dus nu reeds 4 pCt is uitgedeeld. Het merkwaardige van een uitkering van 12 pCt zou zijn, dat volgens de Wet dividendbeperking eigenlijk nog niet eens 9 pCt mag worden uitgekeerd. De positie van de Koninklijke als deviezeninbrenger is echter zo sterk, dat de Nederlandse Regering wel zal toegeven aan een verzoek om vrijstelling van de beperkende bepalingen in deze. Doel van dit alles is hoogstwaarschijnlijk de aandelen aantrekkelijker te maken i.v.m. het streven conversie der obligaties in aandelen te bevorderen. Dat hieruit een vaste stemming voor de aandelen resulteerde is niet verwonderlijk.

Een tweede reden voor koersstijging was het herleven van de inflatiestemming ter beurze. Dit hield grotendeels verband met het onderbrengen van schatkistpapier door het Rijk bij de circulatiebank, welk feit door belanghebbers uiteraard gaarne werd aangegrepen om het inflatiespook nog eens van stal te halen.

De obligatiemarkt vertoonde gedurende de verslagweek slechts een geringe reactie. Men kan betogen, dat de Nederlandse goedkoop-geldpolitiek momenteel in een critiek stadium van haar bestaan verkeert, en dat zij door bovenstaande schatkistpapieroperatie althans voorlopig gered is. De kans, dat er in het thans aangevangen jaar een wending in de rentepolitiek zal komen lijkt ons groter dan ooit sinds de bevrijding het geval was. Of deze kans zal worden verwezenlijkt hangt echter vrijwel uitsluitend af van de inzichten op de Kneuterdijk.

	29 Dec. 1950	5 Jan. 1951
Aand. indexcijfers		
Algemeen	151,3	155,0
Industrie	216,3	219,1
Scheepvaart	170,9	175,7
Banken	126,2	129,0
Indon. aandelen	50,2	53,3

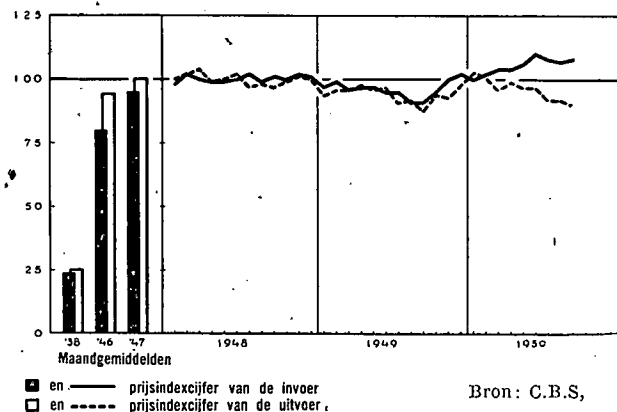
29 Dec.
1950

5 Jan.
1951

Aandelen		
A.K.U.	169	171 $\frac{1}{2}$
Philips	227	233 $\frac{3}{4}$
Unilever	220	228
H.A.L.	183 $\frac{1}{2}$	187 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	114 $\frac{1}{2}$	122
H.V.A.	109 $\frac{1}{2}$	115 $\frac{3}{4}$
Kon. Petroleum	298 $\frac{3}{4}$	310 $\frac{1}{2}$
Staatsobligaties		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	78 $\frac{3}{4}$	78 $\frac{11}{16}$
3—3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	97 $\frac{1}{16}$	97
3 pCt Invest. certif.	97 $\frac{1}{8}$	97
3 pCt Dollarlening	95 $\frac{5}{8}$	95 $\frac{15}{16}$
		J. C. B.

GRAFIEKEN

Prijsindexcijfers van de in- en uitvoer van Nederland
(1948 = 100)

STATISTIEKEN

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	—	85.402	255.201
6 Dec. '50	715.036	160.214	397.999	183.970	2.429.307
13 Dec. '50	790.657	166.414	356.453	185.610	2.476.613
20 Dec. '50	750.657	168.280	386.352	167.919	2.556.261
Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Rekening courant saldi		
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	453.816	—	—	—	503.714
6 Dec. '50	2.322.632	274.962	—	—	935.714
13 Dec. '50	2.350.562	278.858	—	—	990.056
20 Dec. '50	2.372.860	284.564	—	—	1.057.696

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979.
 Muntbiljettencirculatie per 6 Dec. 1950 f 409.302.800.
 Muntbiljettencirculatie per 13 Dec. 1950 f 410.186.109,50.
 Muntbiljettencirculatie per 20 Dec. 1950 f 415.170.543,50.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buitenl. wissels	Disconto's en voor-schotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
30 Nov. 1950	6.060,9	282,4	145,0	41,3	4.396,2	1.978,2
7 Dec. 1950	6.020,0	277,3	144,8	41,3	4.380,4	1.942,9
15 Dec. 1950	5.973,3	245,6	148,5	41,3	4.434,4	1.819,1

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 2 Januari 1951

Activa.

Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	<table border="1"> <tr> <td>Hoofdbank</td> <td>f 11.153.288,63¹⁾</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>"</td> </tr> <tr> <td>Agentschappen</td> <td>" 5.000,—</td> </tr> </table>	Hoofdbank	f 11.153.288,63 ¹⁾	Bijbank	"	Agentschappen	" 5.000,—	f 11.158.288,63 ²⁾
Hoofdbank	f 11.153.288,63 ¹⁾							
Bijbank	"							
Agentschappen	" 5.000,—							
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4 ^o , van de Bankwet 1948)		—						
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.650.000.000,—						
Voorschotten in rek. crt op onderpand (incl. beleningen)	<table border="1"> <tr> <td>Hoofdbank</td> <td>f 48.485.227,82³⁾</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>" 1.572.361,21</td> </tr> <tr> <td>Agentsch.</td> <td>" 19.354.223,67</td> </tr> </table>	Hoofdbank	f 48.485.227,82 ³⁾	Bijbank	" 1.572.361,21	Agentsch.	" 19.354.223,67	f 69.411.812,70 ³⁾
Hoofdbank	f 48.485.227,82 ³⁾							
Bijbank	" 1.572.361,21							
Agentsch.	" 19.354.223,67							
Op effecten enz.	f 67.247.991,15 ³⁾							
Op goederen en celen	" 2.163.821,55							
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)		—						
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Febr. 1947		1.500.000.000,—						
Munt en muntmateriaal:								
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.174.720.699,62							
Zilveren munt enz.	" 18.180.846,49							
		1.192.901.546,11						
Vorderingen en geldswaardige papieren luidende in buitenlandse geldsoorten		894.265.044,56						
Buitenlandse betaalmiddelen		1.166.708,82						
Vorderingen in gulden voortvloeiende uit betalingsaccorden		235.973.904,07						
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds		134.165.820,53						
Gebouwen en inventaris		1.500.000,—						
Diverse rekeningen		226.281.641,55						
		f 5.916.824.766,97						

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	18.418.854,74
Bijzondere reserves	69.951.000,39
Pensioenfonds	24.420.254,94
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	1.502.725,68
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)	56.362.925,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffen)	2.926.225,475,—
Bankassigaties in omloop	1.836.483,55
Rekening courant saldo's:	
's Rijks Schatkist	f 86.431.753,97
's Rijks Schatkist, bijzondere rekening	" 1.318.117.345,84
Saldo's van banken in Nederland	" 68.071.339,79
Saldo's voortvloeiende uit betalingsaccorden	" 399.944.151,07
Andere saldo's van niet-ingezetenen	" 114.036.605,05
Andere saldo's	" 256.244.660,48
	2.242.845.856,20
Saldo's luidende in buitenlandse geldsoorten	" 284.057.300,46
Diverse rekeningen	" 271.203.891,01
	f 5.916.824.766,97

Totaal aan Nederlands schatkistpapier, waarin gulden saldo's voortvloeiende uit betalingsaccorden zijn belegd f 39.400.000,—

¹⁾ Waarvan schatkistpapier, rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no 99) 31.623.900,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 137.186.061,50

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Dec. 1950	15 Dec. 1950
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank	f 175.907.476,94	f 269.772.297,76
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	" 35.677.657,88	" 20.877.796,35
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	" 258.462.318,97	" 286.794.827,12
Voorschotten op ult. November 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vordering in rek. courant op:		
V.S. Indonesië	" 53.455.002,15	" 53.455.002,15
Suriname	" 10.157.758,51	" 10.466.428,51
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het Staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere Staatsbedrijven en instellingen	" 512.190.806,59	" 503.600.971,17
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederlandsche Bank verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank in rekening courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1983.567.600,—	f 1983.067.600,—
Schatkistpromessen bij De Nederl. Bank ingevolge overeenkomst van 26 Febr. 1947	" 1350.000.000,—	" 1350.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank is geplaatst nihil)	—	—
f 4.655,9 mln w.o. garantie Bretton Woods f 1.245 mln.	" 3410.900.000,—	" 3428.400.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	" 135.821.162,—	" 132.955.130,—
Schuld op ult. November 1950 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	" 180.233.340,52	" 180.233.340,52
Schuld in rek. courant aan:		
V.S. Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	" 3.727.937,67	" 3.727.937,67
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	" 48.518.736,59	" 49.127.611,81
Het staatbedrijf der P., T. en T.	" 281.478.213,59	" 219.431.535,72
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	" 1098.321.159,80	" 1122.204.505,13

INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND¹⁾.

Juni 1938/ Juni 1939 = 100	Nijverheid ²⁾	Landbouw ³⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101,7	100	101
Mei 1945	116	190	126
Dec. 1948	181	265,5	193
Nov. 1949	182,1	275,0	195,1
Dec. 1949	182,1	275,0	195,1
Jan. 1950	191,2	290,0	205,0
Febr. 1950	191,2	290,0	205,0
Mrt 1950	191,2	290,0	205,0
April 1950	191,2	290,0	205,0
Mei 1950	191,2	290,0	205,0
Juni 1950	191,2	290,0	205,0
Juli 1950	191,2	290,0	205,0
Aug. 1950	191,2	290,0	205,0
Sept. 1950	201,4 ⁴⁾	305,1 ⁴⁾	215,9 ⁴⁾
Oct. 1950	201,4 ⁴⁾	305,1 ⁴⁾	215,9 ⁴⁾
Nov. 1950	201 ⁴⁾	305 ⁴⁾	216 ⁴⁾

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek”; in de indexcijfers zijn de uitkeringen krachtens de Kinderbijslagwet of andere regelingen niet begrepen.

²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.

³⁾ Akkerbouw en veehouderij.

⁴⁾ Voorlopige gegevens.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgem. 1949	Mrt 1950	April 1950	Mei 1950	Juni 1950	Juli 1950	Aug. 1950
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart)	152	177	158	174	177	174	
Vervoer wilde binnenvaart	1.000 t.	1.390	1.624	1.446	1.600	1.622	1.594	
waarvan brandstoffen		337	327	260	289	277	217	
Wilde binnenvaart, prestatie	mln t.km	195	217	190	214	230		
Indexcijfer eigen vervoer te water)	136	150	141	152	165		
Eigen vervoer te water	1.000 t.	954	1.050	986	1.067	1.154		
Idem, prestatie	mln t.km	66	75	69	77	85		
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadverm.))	62	67	65	71	77	80	69
Binnengekomen schepen (best. Ned.)	Aantal	3.478	4.495	4.521	4.764	5.157	5.075	5.245
Laadvermogen	1.000 t.	1.821	2.151	2.305	2.442	2.595	2.754	2.662
Lading	"	959	1.275	1.318	1.499	1.619	1.699	1.588
waarvan onder Nederlandse vlag	"	743	888	864	946	1.015	1.082	1.033
" Belgische vlag	"	135	164	159	189	216	175	207
Vertrokken schepen (herk. Ned.)	Aantal	3.475	4.344	4.384	4.570	4.970	5.185	5.171
Laadvermogen	1.000 t.	1.827	2.012	2.191	2.330	2.579	2.821	2.763
Lading	"	736	888	973	1.118	1.269	1.323	1.470
waarvan onder Nederlandse vlag	"	124	579	604	661	747	741	853
" Belgische vlag	"	124	174	182	187	200	191	215
Schepen in rechtstreekse doorvaart	Aantal	1.802	1.727	1.466	1.658	1.835	1.919	1.317
Laadvermogen	1.000 t.	1.284	1.206	970	1.103	1.227	1.229	752
Lading	"	635	704	580	701	766	692	430
waarvan onder Nederlandse vlag	"	187	174	150	182	174	132	88
" Belgische vlag	"	334	339	252	302	342	321	237
Indexcijfer zeevaart (inhoud))	68	75	73	82	92	98	92
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.372	1.460	1.379	1.632	1.764	1.842	1.688
Bruto-inhoud	1.000 R.T.	3.005	3.302	3.183	3.681	3.984	4.445	4.107
Idem, alleen geladen schepen	"	2.616	2.881	2.799	3.259	3.504	3.856	3.559
waarvan in lijnvaart	"	1.637	1.908	1.769	2.023	2.078	2.300	2.008
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.353	1.454	1.383	1.598	1.730	1.746	1.640
Bruto-inhoud	1.000 R.T.	3.009	3.343	3.278	3.523	4.169	4.222	3.991
Idem, alleen geladen schepen	"	2.176	2.502	2.420	2.557	2.959	3.042	2.747
waarvan in lijnvaart	"	1.580	1.800	1.713	1.803	2.018	2.074	1.764
Goederenvervoer ter zee:								
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.109	1.121	1.076	1.225	1.285	1.542	1.474
" bij doorvoer	"	447	278	423	280	464	383	944
Geladen bij uitvoer	"	361	425	427	394	650	645	676
" bij doorvoer	"	501	523	437	599	658	467	662
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen)	136	157	132	135	140	136	144
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.655	1.905	1.601	1.640	1.707	1.658	1.747
waarvan grensoverschrijdend	"	390	545	439	423	458	440	492
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	540	482	509	521	479	598	606
Tonkilometers Ned. Spoorwegen	"	232	283	228	226	236	236	246
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	37,0	34,2	34,0	34,5	31,3	33,8	34,1
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	18,5	17,5	19,0	17,0	14,9	18,4	
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	14,2	14,3	14,7	14,8	12,9	14,5	14,5
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen)	176	177	184	185	191	202	207
Slachtoffers verkeersongevallen								
Overleden	Aantal	76	75	73	89	62	77	108
Ernstig gewond	"	787	808	817	961	980	1.010	1.097
Licht gewond	"	625	626	638	893	847	757	923
Idem, indexcijfers								
Doden)	117	115	112	137	95	118	166
Gewonden)	110	112	113	144	142	137	157
Luchtvaart (K.L.M.) ¹⁾								
Tonkm (vracht, post en extra bagage)	1.000	1.936	2.609	2.040	2.385	2.366	2.582	2.921
Passagiers km	1 miljoen	47,1	63,1	60,7	66,3	69,1	79,8	78,9

¹⁾ Maandgemiddelde 1938 = 100. ²⁾ Excl. bunkermateriaal e.d. ³⁾ Excl. West-Indië bedrijf.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND.

(1938/'39 = 100)¹⁾

Groep	I. Volgens huishoudrekeningen April 1948—Maart 1949; gezinnen met inkomens van f 40 — f 50 per week.						II. Volgens huishoudrekeningen 1935/'36; gezinnen met inkomens in 1935/'36 beneden f 1.800 per Jaar.							
	1949		1950				1945	1948	1949		1950			
	15 Sept.	15 Dec.	15 Juni	15 Sept.	15 Oct.	15 Nov. ²⁾	15 Sept.	15 Sept.	15 Sept.	15 Dec.	15 Juni	15 Sept.	15 Oct.	15 Nov. ³⁾
Totaal	197	205	217	218	221	222	173	206	216	226	241	243	248	249
Voedingsmiddelen	235	246	269	258	262	263	166	229	244	257	284	276	286	286
Kleding	309	326	342	360	368	372	325	310	312	330	347	367	375	380
Schoeisel	356	364	377	405	411	417	296	335	364	374	383	407	414	421
Reiniging	325	325	325	335 ²⁾	338	338	234	321	380	380	382	387 ³⁾	392	392
Woninginr. en huisraad	302	308	317	336	340	342	323	309	306	314	323	343	347	349
Overige groepen incl. huur	151	156	162	167	168	168	144	154	159	164	170	177	177	178
Huur	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁾ Bron: „Statistisch bulletin van het C.B.S.”

Voor de berekening is het prijsverloop gevolgd in de gemeenten Groningen, Enschede, Eindhoven, Tilburg, Dongen en Heerlen.

²⁾ Voorlopige cijfers.

³⁾ Herzien cijfer.

Vacatures

BANKINSTELLING in het Zuiden des lands vraagt voor een van haar afdelingen een

leidende administratieve kracht

met bedrijfseconomisch inzicht en met ervaring.

Vereisten: organisatorische gaven en de nodige tact om met personeel om te gaan.

Diploma M.O. Boekhouden, M.O. Handelswetenschappen (Diploma Statistiek) of Doctoraal Economie (bedrijfseconomische richting) strekt tot aanbeveling.

Brieven met uitvoerige inlichtingen betreffende leeftijd, opleiding, godsdienst, referenties etc. te richten onder no. ESB 2-1, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

BRUYNZEEL DEURENFABRIEK N.V.

Zaandam

vraagt

ZELFSTANDIGE ADMINISTRATIEVE KRACHT

bekend met het opstellen en uitwerken van kostprijscalculaties in industriële ondernemingen.

Opleiding: M.B.A., S.P.D., of M.O. Boekhouden.

Volledige eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven vergezeld van recente pasfoto met vermelding van opleiding, ervaring en referenties onder no. ES 3210 te richten aan afd. Personeelszaken, Pieter Ghysenlaan 30, Zaandam.

Voor kantoor of bedrijf

Vraag en Aanbod inzake Kantoorbehoeften, Brandkasten, Machines, Gebouwen, Industrierterreinen, enz.

TE KOOP

in gunstig gelegen provincie stad in Zuid-Holland

HECHT EN STERK VRIJSTAAND FABRIEKSGEBOUW

ca. 15 × 18 m (parterre met twee verdiepingen) met woonhuis, ruim modern kantoorgebouw, garage, loodsen en open terrein, totaal ca. 1800 m². Br. onder no. ESB 2-4, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Beschikbare krachten

DIRECTEUR TEXTIELWEVERIJ

met grote exportervaring zoekt verandering van werkring. Heeft ook interesse voor commerciële werkring, of voor positie commercieel directeur van andere industrie. Goed organisator, gewend een bedrijf te leiden. Prima referenties. Br. onder no. ESB 2-3, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

RESEARCH-CHEMICUS (Dr Ir)

Organicus, 48 jaar, inventief, ruime ervaring in laboratoria voor org.-synth. prod., bedrijf en technische research, zoekt

POSITIE ALS RESEARCH-LEIDER

in middelgroot chemisch bedrijf. Br. onder no. ESB 2-2, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Export

Daar Nederland zich steeds meer op de export van zijn producten moet gaan toelagen is het voor de exportfirma's van het grootste belang de buitenlandse markt voortdurend te bewerken.

Een bij uitstek geschikt orgaan hiervoor is het Netherlands Trade Bulletin dat wekelijks actueel Nederlands handelsnieuws aan duizenden geselecteerde buitenlandse firma's brengt.

Wilt U weten hoe hierop gereageerd wordt? Vraagt U dan eens geheel vrijblijvend een bezoek aan van één onzer heren, die U volledig kan inlichten.

H. A. M. ROELANTS
POSTBUS 42 — SCHIEDAM — (Tel. 69300)

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementenprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgivrekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs